

Dopady rozvodu rodičů očima dětí ve třech generacích

Dana Javorová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dana JAVOROVÁ**
Osobní číslo: **H09087**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Dopady rozvodu rodičů očima dětí ve třech generacích**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti zvolené problematiky.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BERGER, Maurice; GRAVILLON, Isabelle. Když se rodiče rozvádějí: Jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci. Praha: Portál, 2011. 136 s. ISBN 978-80-7367-843-2.

SMITH, Heather. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-906-2.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

TEYBER, Edward. Děti a rozvod: jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů. Praha: Návrat domů, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.

WARSHAK, Richard A. Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál, 1996. 240 s. ISBN 80-7178-089-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martina Růžičková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.5.2012

Osma Jurova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá dopadem rozvodu rodičů očima dětí ve třech generacích.

Teoretická část pojednává o manželství, rodině, rozvodu a vlivu rozvodovosti na rozvoj dítěte.

Praktická část je zaměřena na výzkum v této oblasti. Pro výzkum byl použit dotazník s uzavřenými a polouzavřenými otázkami.

Klíčová slova: manželství, rodina, rozvod, dítě, porozvodová péče

ABSTRACT

The bachelor paper deals with the divorce impact by the children view throughout the three generations.

The theoretical part examines the concepts of marriage, family, divorce and divorce impact on the child development.

The practical part is focused on the research in the area mentioned above. For the research the questionnaire with the closed and semi-closed questions was used.

Keywords: marriage, family, divorce, child, post-divorce upbringing

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Martině Růžičkové za ochotu, vstřícnost, užitečné připomínky a odborné vedení, které mi poskytovala po celou dobu zpracování mé bakalářské práce. Rovněž můj dík patří také lidem, kteří se mnou spolupracovali a byli ochotni podělit se o své prožité zkušenosti a pocity.

Motto:

„...nevyslovená, ale hluboce prožívaná a často zanedbávaná bolest dětí ... prosté hrdinství dětí a jejich dojemná snaha skrýt utrpení, jako by chtěly uchránit dospělé před příliš velkou bolestí.“

Maurice Sendak

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKON 94 / 1963 SB., O RODINĚ PRÁVNÍ ÚPRAVA MANŽELSTVÍ.....	12
1.1 MANŽELSTVÍ - PODMÍNKY A ZPŮSOBY UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ.....	12
1.2 OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ A BRÁNÍCÍ UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ.....	12
1.3 VZTAHY MEZI MANŽELY	13
1.4 ZÁNİK MANŽELSTVÍ	13
2 RODINA	14
2.1 HISTORIE RODINY	14
2.2 RODINA A JEJÍ FUNKCE	16
2.3 SOCIOLOGICKÉ PROMĚNY PODOBY RODINY	20
2.4 PODOBA SOUČASNÝCH RODIN	21
3. ROZVOD.....	23
2.5 ROZVOD - HLAVA PÁTÁ DLE ZÁKONA 94 / 1963 SB., O RODINĚ	23
3 ROZVODOVOST A PŘÍČINY ROZVODŮ - STATISTIKA	24
4 POROZVODOVÁ PÉČE O DĚTI.....	27
4.1 PRAVIDLA PRO DĚTI A RODIČE PO ROZCHODU.....	27
4.1.1 Bránění ve styku s druhým rodičem.....	28
4.1.2 Syndrom zavrženého rodiče	29
4.1.3 Další obecná pravidla	29
4.1.4 Zásady dobrého rodiče	30
4.2 ROZVOD OČIMA DĚTÍ.....	30
4.3 REAKCE DĚTÍ NA ROZPAD RODINY OBECNĚ A PODLE VĚKOVÝCH OBDOBÍ.....	31
4.3.1 Reakce dětí na rozpad rodiny obecně.....	31
4.3.2 Reakce dětí na rozpad rodiny podle věkových období.	33
4.4 JAK POCHOPIT CÍTĚNÍ DÍTĚTE A JAK MU POMOCI.....	34
4.5 VLIV ROZCHODU RODIČŮ NA PSYCHIKU, VÝVOJ A ŽIVOT DÍTĚTE	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 VÝZKUM	40
5.1 ÚVOD, DESIGN VÝZKUMU	40
5.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
5.3 CÍL VÝZKUMU	41
5.4 PLÁN VÝZKUMU	42
5.5 POUŽITÉ METODY	42
5.6 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY DOTAZNÍKOVÉHO ŘEŠENÍ.....	43
5. ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	45
6 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PROVEDENÉHO VÝZKUMU	85
6.1 ZÁVĚRY STANOVENÝCH DOPORUČENÍ	89
ZÁVĚR	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96
SEZNAM OBRÁZKŮ	97
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	98
SEZNAM PŘÍLOH.....	101
7 PŘÍLOHA P I: OTÁZKY.....	102
8 PŘÍLOHA P II: VÝPOČET HYPOTÉZ.....	108

ÚVOD

V dnešní době je rozvod všeobecným problémem naší společnosti. Při tom nejde jen o rozvod jako samostatný akt, ale hlavně o to, jaký dopad rozvod sebou přináší pro všechny zúčastněné a hlavně děti.

Rozvod je jistě jednou z nejtěžších zkoušek v životě člověka, který zasáhne nejen psychiku rodičů, ale hlavně dětí. Netuším, jestli existuje nějaké malé procento dětí, které rozvod rodičů negativně nezasáhl. Jistě to záleží na různých faktorech např. na povaze dítěte, věku apod.; některé děti se s tím vyrovnají lépe, jiné hůře, ale zajisté je to všechny nějak poznamená. U některých dětí pak mnohdy zůstávají trvalé následky, jež mohou ovlivnit jejich budoucí život.

Je velkou škodou pro všechny i celou naši společnost, že tolik rodin se nenávratně rozpadá, protože právě rodina je základní životní jistotou každého dítěte. Ztráta důvěry a neomylnost svých idealizovaných rodičů znamená skoro vždy celoživotní zranění citlivé dětské duše.

Téma týkající se rozvodů je velmi rozsáhlé, v praktické části jsem se prostřednictvím otázek v dotazníku soustředila na problematiku negativního vlivu rozvodu rodičů na život dítěte. Touto prací chci zdůraznit, že jednou z největších obětí rozvodu je dítě, i když na něm nenese sebemenší vinu. Záleží jen na rodičích, rodině, škole a okolí, jestli dítěti tuto situaci ulehčí, nebo ztíží. Je všeobecně známo, že oběti traumatu mohou v sobě nosit skryté problémy např. se sebevědomím, sebeúctou, sebehodnocením, mezilidskými vztahy v neúplné rodině, které se mohou projevit až za několik let.

Ve své práci se formou dotazníkového šetření zabývám i zjištěním, zda a v jaké míře je dětem z rozvedených rodin poskytována odborná pomoc, zda je tato pomoc pro děti dostupná a jak je jimi prakticky využívána.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKON 94 / 1963 SB., O RODINĚ PRÁVNÍ ÚPRAVA MANŽELSTVÍ

1.1 Manželství - podmínky a způsoby uzavření manželství

Manželství je zákonem definováno jako trvalé společenství muže a ženy, jehož hlavním úkolem je založení rodiny a výchova dětí. Uzavírá se svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství, které činí veřejně, slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Manželství může být uzavřeno před obecním úřadem pověřeným vést matriku nebo před církví či náboženskou společností, která je registrována u Ministerstva kultury ČR podle zákona o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských (Zákon č.308/1991Sb.).

U občanského sňatku je místně příslušným obecní úřad vedoucí matriku, v jehož obvodu má jeden ze snoubenců trvalý pobyt. Tento úřad může povolit uzavření manželství před jiným matričním úřadem nebo na kterémkoli vhodném místě.

Církevní sňatek může být uzavřen až poté, kdy snoubenci předloží oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem, od jehož vydání neuplynuly více než tři měsíce, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství (Šmolka, Mach 2008).

1.2 Okolnosti vylučující a bránící uzavření manželství

Podle Zákona č. 94/1963Sb., o rodině, § 11 – 13 manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou nebo s osobou, která uzavřela partnerství.

Dále manželství nemůže být uzavřeno mezi předky, potomky a sourozenci. Totéž platí i u příbuzenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá. Taktéž nemůže manželství uzavřít nezletilý. Soud může z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let, pokud to je v souladu se společenským účelem manželství. § 14 nám říká, že osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům a osoba trpící duševní poruchou nemůže uzavřít manželství. Pokud má osoba způsobilost k právním úkonům jen omezenou, může uzavřít manželství jen s povolením soudu.

1.3 Vztahy mezi manžely

Dle zákona o rodině rozhodují manželé o záležitostech rodiny společně. Měli by žít spolu, vytvářet zdravé rodinné prostředí, být si navzájem věrni, respektovat svoji důstojnost a společně vychovávat děti. Oba manželé jsou povinni pečovat o uspokojování potřeb rodiny podle svých schopností a možností. O záležitostech rodiny rozhodují manželé společně, ale jeden manžel je oprávněn zastupovat druhého manžela v jeho běžných záležitostech (Zákon 94/1963 Sb., o rodině).

Manželé mají právo na stejnou životní úroveň. Za trvání manželství mají vzájemnou vyživovací povinnost a stejnou hmotnou a kulturní úroveň.

Taktéž rozhodování rodičů o nezletilých dětech by mělo být společné např. otázka zdravotní péče, studium, volba budoucího povolání. Velmi citlivé může být rozhodování o náboženské výchově (Zákon 94/1963 Sb., o rodině).

Jak ve své knize uvádí Šmolka, Mach (2008) o podstatných záležitostech rodiny, na kterých se nemohou manželé domluvit, může na návrh jednoho z nich rozhodnout soud. Toto řešení však často bývá „začátkem konce“ manželství.

1.4 Zánik manželství

Manželství může zaniknout smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého a rozvodem. Zákon o rodině hlava pátá – soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství (Zákon 94/1963 Sb., o rodině).

Z počátku každý člověk vstupující do manželství očekává vytvoření šťastné rodiny, chce, aby ho měl někdo rád a byl pro někoho důležitý. Někdy dosáhnutí šťastného manželství bývá obtížné, z maličkostí mohou vzniknout velké problémy. V takovém případě se vzájemná láska začne vytrácet a přichází bolest a hněv. A pokud jeden z manželů začne přemýšlet, zda by nebyla rodina šťastnější, kdyby žili každý zvlášť, tak je to signál o zvažování rozvodu pro jednoho z rodičů. Pro druhého partnera a pro děti nastává období nejistoty, smutku a rozporuplných pocitů (Smith, 2004).

2 RODINA

2.1 Historie rodiny

Rodina jako primární sociální skupina jak uvádí Výrost, Slaměník (1998), se vytvářela v souvislosti s vývojem společnosti. Jako nejstarší funkcí rodiny lze považovat reprodukci. Později vznikaly rody – jako skupiny pokrevně příbuzných osob, ve kterých již existovaly trvalejší vztahy, ale byly převážně sexuální. Nejprve se spojovaly čtyři až pět pokolení příbuzných do tzv. velkorodiny, později šlo o spojení několika velkorodin. Výchovu potomků zajišťoval rod, organizace této společnosti byla založena na primátu žen. Již nebyl dovolen styk mezi rodiči, dětmi a mezi sourozenci. V tomto období převažovala tzv. matriarchální forma manželství. Původ dítěte byl určován podle matky a děti byly vychovávány matkou a jejím rodem. Začal se omezovat počet osob, které mezi sebou mohly uzavírat manželství, které směřovalo k typu manželství párovému, jež přetrvává do dnes.

K narušení matriarchátu a k jeho přeměně došlo s rozvojem zemědělství. Fyzicky namáhavá práce změnila postavení muže. S růstem významu muže vznikla patriarchální forma rodiny. Muž s ženou začíná žít ve svém rodu. Párové manželství zajistilo předání materiálních statků rodiny vlastním dětem.

Matoušek (1997) popisuje ve své publikaci, že mnoho pokusů o přesunutí rodičovské péče na jiné osoby, skupiny nebo státem zřízené instituce bylo provedeno již od starověku. Však tyto pokusy se nikdy neujaly v širším měřítku. „*Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech*“ (Matoušek, 1997, s. 9).

Ve feudální společnosti byl feudál pánem nad svou rodinou i svými poddanými a tak se navrací patriarchát v jeho původní podobě. Manželské a rodinné vztahy se dostaly pod přísnou kontrolu církevní jurisdikce. Manželství se stalo posvátným svazkem a nedodržení ustanovení tehdejší církve se trestalo. Rozvod byl vyloučen. Manželství poddaných byla možná jen se svolením feudála. Muž byl obecně uznávanou hlavou rodiny a měl rozhodující postavení i vůči dětem. V období humanismu a renesance došlo k uvolnění takto přísné morálky. Sexuální život se stává opět legitimní součástí života (Výrost, Slaměník, 1998).

Matoušek (1997) popisuje dnešní pohled na rodinu jako na společenství, které se vykristalizovalo na přelomu 17. a 18. století a je udržováno pohromadě citovými pouty. Tento názor se prosadil v době, kdy se osvícenský racionalismus dostal do krize. Na tento názor

odpovídá J. J. Rousseau svými poznatky, že jedinec může vyzrát v plnohodnotnou lidskou bytost, jen pokud bude osvobozen od nepříznivých vlivů společnosti.

Po nástupu kapitalismu je snaha o zesvětštění manželského sňatku. V Rakousku v roce 1781 se patentem o zrušení nevolnictví otevírá možnost svobodného uzavírání sňatku (Výrost, Slaměník, 1998).

Společnost se stávala bohatší, stíraly se dřívější rozdíly mezi vrstvami a třídami, sňatky již nebyly určovány jinými zájmy. Snoubenci začali žít společně a souhlas rodičů se svatbou se stal dodatečným a formálním (Matoušek, 1997).

Dalším významným mezníkem byla II. světová válka se svými obrovskými přesuny lidí, ztrátami lidských životů a poválečnou euforií. V ČSR byly v roce 1949 uzákoněny úpravy o rozvázání manželství a zásada povinného občanského sňatku. Jsou uplatňovány čtyři požadavky: monogamie, neexistence příbuzenství v přímé linii, požadavek duševního zdraví, zletilost. Muž a žena mají stejná práva a povinnosti, jejich majetek je až do zániku manželství společný a je pak dělen rovným dílem (Výrost, Slaměník, 1998).

Lze konstatovat, že období po roce 1948, zejména 50. léta, byla z hlediska rodiny kritická a poválečná česká rodina prošla celospolečenskými změnami. Stát zřizoval dětské domovy, jesle, mateřské školy, školní družiny, domy dětí a mládeže a další zařízení denní péče, a tím umožnil co největšímu počtu žen zařazení do pracovního procesu. Důvody byly tedy hlavně ekonomické, ale také ideologické. Postupně však dochází k znovu pochopení významu rodiny a prosazuje se idea „rodina je základ společnosti“. V rozporu s tím však byla prosazována „emancipace žen“ (Výrost, Slaměník, 1998).

V 60. a 70. letech odborníci požadovali změnu sociální prestiže rodiny a posílení jejího významu i stability. Dá se říci, že dochází k posunům směrem k moderní evropské demokratické společnosti. Dochází k poklesu porodnosti a vzniká škála alternativ „rodinného soužití“, jež poskytuje větší osobní autonomii jednotlivcům. Dochází k přehodnocování mateřské role ve společnosti a není jasné, zda bude posilována, nebo ženy budou vnímat mateřství jako ztrátu vývoje kariéry a budou se cítit znevýhodněné v porovnání s muži. Věkový posun pro uzavírání sňatku připouští předpoklad, že rodičovské role budou přijímat zralejší partneři, a tedy jejich úvahy o naplnění rodičovských rolí budou na žádoucí kvalitativní úrovni (Výrost, Slaměník, 1998).

Rok 1989 byl změnou pro chování mnoho našich občanů. Průměrný věk vstupu do manželství se zvyšuje, nastává snižování porodnosti. Nepříznivě se vyvíjí poměr počtu rozvodů

k novým sňatkům. Po rozpadu komunistického režimu nikdo z rodiny nebyl připraven na situaci, které musí čelit. Jedním problémem krize rodiny mimo jiné, může být společenský vzestup obou manželů a rozdělení povinností, kdo a v jaké míře se bude věnovat dětem a domácnosti. V současných rodinách je výchova dětí zatížena častým uplatňováním hmotné stimulace dětí a používání tělesných trestů. Rodinná výchova je ve větší míře zatím stále autoritářská, více než je vhodné (Matoušek, 1997).

2.2 Rodina a její funkce

Rodina jako základní jednotka společnosti poskytuje jejím členům vzájemnou morální, citovou podporu a materiální pomoc, starají se jeden o druhého. V rodině se utváří důvěra v sebe, postoj k sobě samému i personálnímu okolí obecně. V rodině se formují modely chování, dochází k předávání společenských norem. Osvojují se v ní normy komunikace verbální a neverbální. V rodině dochází k formování vlastní osobnosti, svébytnosti. Je to právě rodinné prostředí, které vštěpuje určité rysy každému jednotlivci (Výrost, Slaměník, 1998).

„Jasně a jednoznačné vymezení pojmu rodina je téměř nemožné z mnoha důvodů:

- *Rodina je definována z hledisek různých vědních disciplín (sociologie, demografie, právo, psychologie...),*
- *Rodina je definována z hledisek různých oblastí téže vědy (klinická psychologie, sociální psychologie, pedagogická psychologie...),*

Rodina je vymezována na základě různých aspektů (funkčnosti, vztahů, rolí, komunikace, procesu socializace a individualizace...)“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 304).

Jednotnou definici rodiny bychom hledali jen velmi obtížně. Zde uvádím několik, dle mého názoru, nejužitečnějších definic rodiny.

Podle psychologického slovníku je rodina *„společenská skupina spojená manželstvím, nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Hartl, 1993, s. 181).*

Do rodiny nukleární Hartl (1993) zahrnuje pouze otce, matku a děti a širší rodinu. Jako součást širší rodiny autor řadí i další příbuzenstvo jako jsou: prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod. Rodinu váží nejen pokrevní pouta, ale též rodinné tradice, postoje, rysy, jazyk. Dospělí členové rodiny jsou odpovědní za výchovu dětí.

V podání Všeobecné encyklopedie v osmi svazcích je rodina charakterizována jako „*původní a nejdůležitější sociální skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou*“ (Diderot, 1999. s. 417).

Jaroslav Řezáč definuje rodinu jako „*intimní vztahový systém vyznačující se časoprostorovým ohraničením, jeho členové utvářejí svůj společný život především v privátním prostoru, z něhož jsou vyloučeny jiné osoby*“ (Řezáč, 1998, s. 192).

„*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně*“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 304).

Ivo Možný považuje rodinu za „*sociální zařízení, jehož primárním účelem, je vytvářet soukromý prostor stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému*“ (Možný, 1999, s. 13).

Marie Vágnerová (2005) ve své publikaci Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání definuje že, „*rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte*“ (Vágnerová, 2005, s. 18).

Každá malá sociální skupina je definována přímým kontaktem mezi svými členy, osobním významem ve skupině a přesným vymezením rolí. Dítě se může dostat do malé sociální skupiny dvěma způsoby: výběrově (do dětské party, kroužku, hudební školy, skauta) a v druhém případě jak uvádí Vágnerová (2005) nevýběrově (že se do rodiny narodí). Rodina dítěti poskytuje základní zkušenosti, zdroj informací, od kterých dítě čeká, že stejným způsobem se budou chovat i ostatní lidé. Dítě si v rodině osvojuje různé vzorce chování, naučí se projevovat svoje pocity a názory. Rodina je pro dítě zdrojem bezpečí a jistoty,

pomáhá při rozvoji sebedůvěry a sebejistoty. Na těchto vlastnostech taky závisí uplatnění schopnosti dítěte např. ve škole. Rodiče dítě ovlivňují biologicky i sociálně a to se odráží v jejich výchovném přístupu. V rodině se odráží hodnotový systém rodiny i celková úroveň obou rodičů a zároveň rodinné prostředí určuje, jaké schopnosti a dovednosti jsou ceněny a naopak. Rodičovská láska a disciplína by měla fungovat jako opora a propojení citové vazby k individualitě a k vývojově přirozenému odpoutávání, jako správný styl rodinné výchovy.

Vágnerová (2005) popisuje vlastnosti rodiny jako sociální skupinu – stabilitu, pružnost a adaptabilita, otevřenost, míra koheze. Tyhle vlastnosti jsou z hlediska jejich působení na děti velmi významnější než materiální nebo vzdělanostní úroveň. Dítě se v rodině učí rozlišovat citový aspekt, chápat způsob rodinných vztahů a míru předvídatelnosti. Na druhé straně nestabilní a nesoudržná rodina se nemůže stát zdrojem jistoty a bezpečí. A taky příliš rigidní rodina, může svým postojem u dětí blokovat rozvoj sebedůvěry a samostatnosti. Odlišně může působit na děti stejné rodinné prostředí. Sourozenci vyrůstají ve stejné rodině, ale rodiče mohou mezi nimi dělat rozdíl, např. nemají ke svým dětem stejná očekávání, nevěnují se jim stejně a stejným způsobem. V důsledku toho se mohou sourozenci od sebe lišit ve větší míře, aniž by se to mělo přisuzovat pouze genetickým rozdílům.

Podle mě, rodina zabírá nenahraditelné místo v životě dítěte!

V současnosti můžeme rozlišovat několik variant rodiny.

Rodina „základní“ nebo také sociology označovaná jako rodina „nukleární“, jak uvádí Výrost, Slaměník, (1998), představuje bezprostřední skupinu sestávající z otce, matky a dětí žijících pohromadě.

Výrost, Slaměník, (1998) základní rodina nám pak vytváří základ, na němž je postavena tzv. rodina „rozšířená“.

Jedná se o rozšíření základní rodiny o blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné. Výhodou takového typu rodiny je snazší obrana před osobními krizemi, jako je např. úmrtí v rodině, rozvod, nemoc, ztráta zaměstnání, protože více lidí z nejbližšího okolí má větší šanci nabídnout pomoc a emoční podporu. V dnešní společnosti však čím dál více převažují rodiny nukleární. Dalším typem je rodina „orientační“, tj. rodina, v níž se jedinec narodí a vyrůstá a rodina „prokreační“ (rozmnožující) – nová rodina, kterou dvojice zakládá novým manželstvím.

Přes určité názory jednotlivých autorů k funkcím rodiny jsou obecně uznávány čtyři základní funkce:

- Reprodukční
- Materiální
- Výchovná
- Emocionální
- Ochranná

Reprodukční funkce rodiny byla a je jedním z nejobvyklejších a nejpřijatelnějších důvodů pro existenci rodiny, zachování lidského rodu. Tato funkce v rodině nabývá svůj plný význam: nejen dítě zplodit a přivést na svět, ale také mu zabezpečit podmínky jeho další vývoj. Pro zajištění generační návaznosti reprodukční funkce je také významná pro celou společnost a ne jen pro jednotlivce tvořící rodinu.

Materiální funkce se vztahuje na všechny členy rodiny, protože se jedná o celkové materiální zabezpečení. V nejširším pojetí má poskytovat členům rodiny životní jistoty, odpovědnost rodičů ke svým dětem (Výrost, Slaměník 1998).

Kraus (2008) konstatuje, že **sociálně-ekonomická funkce** zahrnuje řadu aspektů a rodinu definuje jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Poruchy této funkce se projevují v hmotném nedostatku rodiny, což může být následkem nezaměstnanosti nebo zvyšování nákladů.

Výchovná funkce – *rodina je prostředím, které poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě a v podstatě mu poskytuje vše potřebné pro plynulé zařazení do společnosti. V rámci rodinné interakce však neprobíhá pouze výchova dětí, ale vzájemné působení formuje všechny členy rodiny*“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 326-327).

Výchovnou funkci považují za velmi podstatnou a nelehce nahraditelnou, protože při plnění této funkce dochází k opravdovému zájmu o dítě, jeho výchově, porozumění mu. Aby dítě mohlo čelit překážkám a překonávat je, musíme rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Ochrana dětských práv je v Úmluvě o právech dítěte. Asi větší potíže s naplněním této funkce mají rodiče sociálně a emočně nevyzrálí, kteří neměli vhodné vzory ve své původní rodině (Výrost, Slaměník, 1998).

Kraus (2008) říká, že rodina jako první sociální skupina učí dítě způsoby chování, přizpůsobovat se životu, osvojovat si návyky a tím plní **socializačně-výchovnou funkci**.

Emocionální funkci rodiny Kraus (2008) považuje za zásadní a nezastupitelnou. Je to potřeba citového zázemí, pocit lásky, jistoty a bezpečí. Od 90. let v důsledku změn lze pozorovat, že více rodin tuto funkci z důvodů rozvodů, zaneprázdněnosti apod. plní jen s velkými problémy. Tím narůstá počet citově deprimovaných nebo i týraných dětí.

Emocionální funkci lze spojit v rodině s plně rozvinutým člověkem. Charakteristickým rysem je utváření trvalých a hlubokých citových vztahů uvnitř rodiny. Dítě potřebuje mít pocit, že je někde v bezpečí.

Rodina je pro každého člena rodiny významným opěrným bodem, v němž každý jedinec by měl nacházet bezpečí, životní zázemí, domov, péči v dětství a taky pomoc v krizových životních situacích. Pokud rodina je fungující, je tato potřeba právě zde uspokojována. Emocionalita je potřebná stejně pro dospělé, tak i pro děti, i když pro každého v jiné podobě a míře. Je třeba zdůraznit, že zájem o dítě a sledování jeho správného vývinu pramení především z emocionality. Dítě se stává smyslem, cílem, a pak je v určité míře zajištěn harmonický život rodiny a pocit celkového uspokojení a životního naplnění rodiny. Emocionální funkci nemůže v uspokojivé míře nahradit žádná jiná sociální instituce – pro dítě ve vývinu je nenahraditelná (Výrost, Slaměník, 1998).

„Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) nejen dětí, ale všech členů rodiny“ (Kraus, 2008, s. 82).

2.3 Sociologické proměny podoby rodiny

Za posledních 20 let prošla naše společnost výraznými změnami jako politickými, ekonomickými i sociálními. Lidé se mohou vzdělávat, realizovat svoje představy, mohou cestovat a na druhé straně klesá počet sňatků a porodnosti, stoupá rozvodovost a zvyšuje se počet narozených dětí mimo manželství. O svém životě si lidé rozhodují sami, mají osud ve svých rukou. Již tolik se neřídí tradicí a životními hodnotami.

Jak píše Katriňák (2011) ve sborníku studií – sociologické proměny podoby české rodiny, osou současného života je pracovní trh, mobilita a úspěch. Neexistence rodinných pout a závazků schopnost mobility jen usnadňují. U některých lidí individuální seberealizace a úspěch je na prvním místě a rodina stojí v mnoha případech v pozadí. Ale na druhé straně lidé stále chápou rodinu jako zdroj štěstí a smysl života. Manželstvím mohou lidé ukázat,

že nežijí jen pro sebe. Zakládají se rodiny, které jsou kvalitativně odlišné od rodin jejich předků. Partneři se spíše zaměřují sami na sebe a ne na společné „my“.

Dnešní individualizace narušuje stabilitu rodiny. Lidé často uzavírají manželství a rozcházejí se podle toho, nakolik jsou ve svém vztahu s partnerem spokojeni. Mají jasné představy o následujícím životě, vlastní příjem a manželský svazek chápou jako zdroj radosti, který jim obohatí současný život. Neočekávají, že budou muset své představy a názory měnit, podřídit se rodinnému životu. Žít ve stabilním vztahu bez omezení individuálních očekávání, představ a názorů nelze. Manželství se stává jakousi smlouvou, ze které v případě nespokojenosti lze bez problémů vystoupit. Nestabilita dnešní rodiny sebou nese mnoho problémů, zejména pro děti.

2.4 Podoba současných rodin

Masáková (2011) uvádí, že v dřívější době byla **rodina úplná včetně úředního stvrzení** nejčastější podoba rodiny. Dnes je jen z několika podob soužití dvou osob. Tato podoba rodiny má velké předpoklady pro naplnění citového a bezpečného vztahu u dětí. Role matky a otce je pro děti přístupná a v běžném životě má dítě možnost učit se od rodičů řešení různých problémů. Samozřejmě, že ani v úplných rodinách nemusí být ideální rodinné vztahy, které jsou dobrým základem pro bezproblémový vývoj dětí. Dítě z takové rodiny je vystaveno úzkostným projevům, depresím, poruchám chování. Může se vyskytnout skrytá nejistota, úzkost.

Dále Masáková (2011) konstatuje, že za posledních deset až patnáct let se objevily **tzv. rodiny partnerské**. Do určité míry splňují podmínky rodiny úplné, ale partneři a současně rodiče dětí nepotřebují formální stvrzení ke svému soužití. Rozhodnutí pro tuto podobu rodiny jsou různá. Jedním z důvodů může být zachování určité míry svobody, což ale může vést k rozvolnění vztahů i ve výchově dětí. Může dojít k přesouvání osobní zodpovědnosti na rozhodování dítěte, často nepřiměřené osobní zralosti. Tato předčasná odpovědnost může způsobit vnitřní nejistotu nebo naopak neomezenou možnost rozhodování o sobě bez ohledu na své možnosti. Dítě, které vyrůstá v tomto typu rodiny, se umí prosazovat, má nepřiměřené nároky na okolí. Mezi svými vrstevníky se neumí pohybovat.

Jiná forma partnerské rodiny je taková, kde **jeden z partnerů žije mimo bydliště dětí**. V nejčastějším případě jde o otce, který má z různých důvodů bydliště jinde. Kontakt

s druhým rodičem není pravidelný a musí se podřizovat časovým možnostem rodiče, který sice existuje, ale nedává dítěti žádnou jistotu.

Tento styl výchovy může dát dítěti model méně zodpovědného přístupu k osobním vztahům i v dospělosti.

Rodina neúplná. Míra rozvodovosti v naší zemi je značně vysoká, takže neúplných rodin stále přibývá. Tam, kde se rodina rozpadla z důvodů, jako je rodinné násilí nebo alkoholismus jednoho z rodičů, bývá život dítěte klidnější jen s jedním rodičem. Rodič, který zůstane s dítětem sám, musí mít vnitřní stabilitu a vysokou míru osobní zralosti.

Zdravý partnerský vztah jako vzor, nemůžou mít děti z neúplných rodin. Děti mají tendence se na rodiče zlobit, vyčítat mu svou situaci. Často děti mívají pocit vlastní viny za situaci, která vznikla. Pokud problémy nevyřeší čas, který je dobrým terapeutem, je třeba vyhledat odbornou pomoc, aby nedošlo k zakonzervování problému. Ten se v budoucnu může projevit i v partnerských problémech.

Rodina doplněná. Stejně jako přibývá rodin neúplných, tak se v naší společnosti objevují rodiny doplněné. Nový partner přichází do rodiny a ve většině případů se snaží zaujmout rodičovskou pozici. To však sebou často přináší řadu komplikací, nedorozumění a napětí. U doplněné rodiny, kam přichází další dítě s novým rodičem, může vzniknout žárlivost, vzájemné poměřování míry pozornosti obou rodičů, soutěživost mezi sebou. V tomto případě záleží na rodičích, na jejich jasném vymezení hranic, které stanoví základní formy péče o děti a taky naplňování jejich citových potřeb. Určitou chybou ve vzájemném soužití nové rodiny je nucení dětí k tomu, aby náhradního rodiče oslovovaly mámo, táto. Zde má své pravé místo trpělivost. A pokud rodiče počkají, až děti nový vztah v sobě zpracují, získají důvěru, potom mají naději, že se z rodiny doplněné stane rodina úplná, která má předpoklady pro naplnění potřeb dětí, zejména potřebu citového a bezpečného vztahu (Masáková, 2011).

3. ROZVOD

„Zdá se proto, že dnes stojíme na křižovatce. Přinese budoucnost pokračující rozpad dlouhodobých manželství či partnerství? Bude citová a sexuální sféra stále častěji poznamenána hořkostí a násilím? Nikdo z nás to dnes nemůže s jistotou říci. Sociologická analýza manželství a rodiny, kterou jsme právě provedli, však napovídá, že své problémy nevyřešíme obrácením se k minulosti. Měli bychom spojit individuální svobodu v osobním životě, které si dnes tolik ceníme, s potřebou vytvářet pevné a trvalé svazky s druhými lidmi“ (Giddens, 1989, s. 181).

2.5 Rozvod - hlava pátá dle Zákona 94 / 1963 Sb., o rodině

Soud může manželství rozvést podle zákona o rodině, hlava pátá, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Bere při tom v úvahu příčiny rozvratu manželství (Zákon 94/1963 Sb., o rodině).

Dle dalších paragrafů již zmíněného zákona jsou zakotveny podmínky nejen pro rozvod manželství, ale také způsobilost rodičů k výchově dítěte, rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů, zájmy dítěte s ohledem na jeho osobnost, vlohy, schopnosti a vývojové možnosti se zřetelem na životní poměry rodičů. Zákon dbá na respektování práva dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud při rozvodu přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodičů za výchovu dítěte, citové vazbě na sourozence, prarodiče.

Na dohodě o styku rodičů s dítětem se mohou rodiče dohodnout mimo soud. Změní-li se poměry v dohodě, může soud měnit i bez návrhu rozhodnutí nebo dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností. Poslední paragraf 29 hlavy páté dává možnost manželovi, který přijal příjmení druhého manžela, do jednoho měsíce po právní moci rozhodnutí o rozvodu po oznámení matričnímu úřadu přijmout opět své dřívější příjmení.

3 ROZVODOVOST A PŘÍČINY ROZVODŮ - STATISTIKA

Dle české statistiky bylo v průběhu roku zaznamenáno 30783 rozvodů. Dvě třetiny rozvodů iniciují ženy, jednu třetinu muži. Sčítání lidu potvrdilo trend poslední doby – růst rozvodů a pokles počtu sňatků. Počet rozvedených mužů se za posledních deset let zvýšil o 37,7 %, přibýlo 10,4 % svobodných mužů. Mužů v manželství ubylo o 6,3 %.

Počet rozvedených žen vzrostl, za posledních deset let se zvýšil o 33,4 %, přibýlo 9,9 % svobodných žen. Žen žijících v manželství ubylo o 7,1 %. Nárůst svobodných lidí ukazuje na dvě skutečnosti, a to že mladí lidé se berou méně než v minulosti, a když už chtějí vstoupit do manželství, tak odkládají uzavření sňatku na dobu, kdy mají vyřešeny podmínky pro založení rodiny, případně na dobu, kdy již vychovávají děti.

Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější výskyt rozdílnosti povah a zájmů. Druhým nejčtenějším důvodem byl alkoholismus muže nebo nezájem o rodinu ze strany muže.

[Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19]

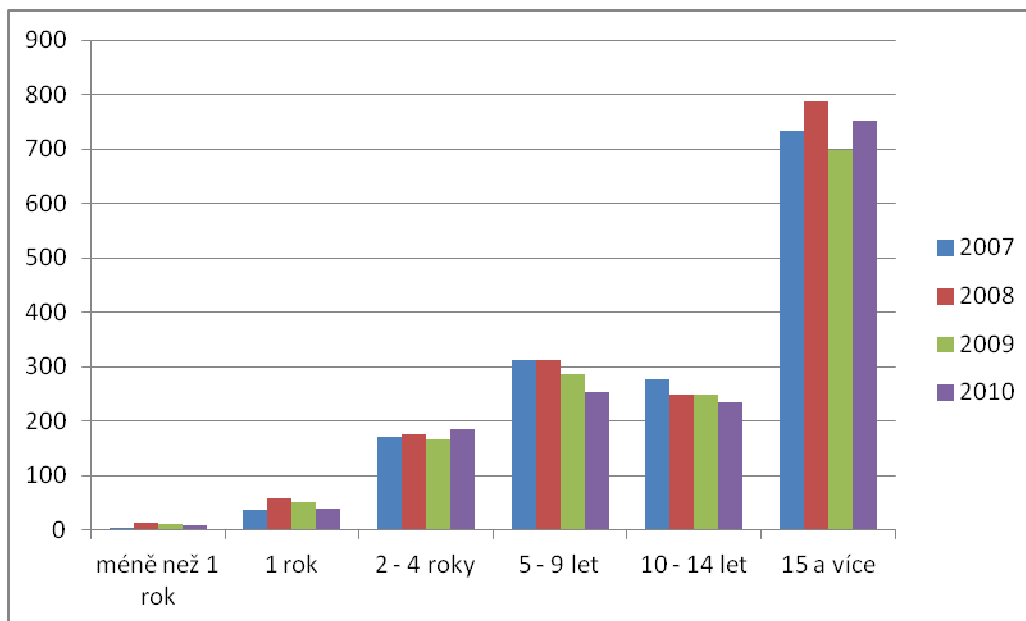
Rozvody podle délky trvání manželství ve Zlínském kraji.

Tabulka 1. Rozvody podle délky trvání manželství ve Zlínském kraji.

	2007	2008	2009	2010
méně než 1 rok	5	14	12	8
1 rok	38	57	51	39
2 - 4 roky	170	175	166	184
5 - 9 let	312	312	286	254
10 - 14 let	277	248	249	234
15 a více	734	787	697	753

[Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19]

Graf 1. Rozvody podle délky trvání manželství ve Zlínském kraji.

[Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19]

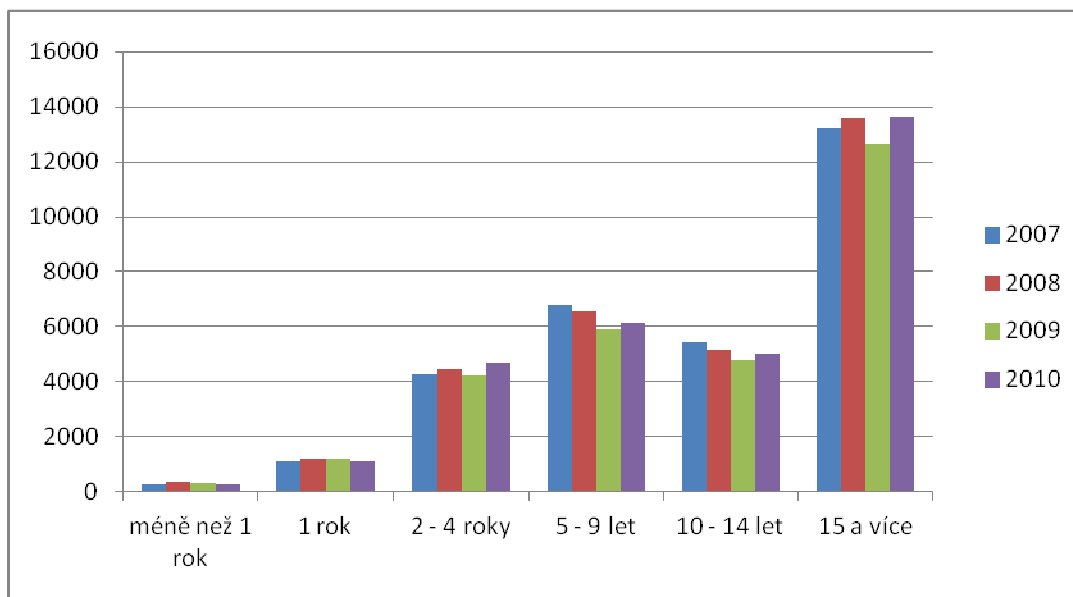
Rozvody podle délky trvání manželství v České republice

Tabulka 2. Rozvody podle délky trvání manželství v České republice.

	2007	2008	2009	2010
méně než 1 rok	277	341	307	254
1 rok	1099	1214	1216	1104
2 - 4 roky	4289	4442	4237	4671
5 - 9 let	6808	6573	5925	6132
10 - 14 let	5424	5148	4771	4997

[Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19]

Graf 2. Rozvody podle délky trvání manželství v České republice.

[Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19]

4 POROZVODOVÁ PÉČE O DĚTI

4.1 Pravidla pro děti a rodiče po rozvodu

„ZACHOVEJTE SI VĚDOMÍ RODIČOVSTVÍ! Znamená to také, zachovat si vědomí rodičovských úkolů a povinností.

Rodičovství nemůžeme zrušit. Můžeme je zapřít, potlačit, nehlásit se k němu, ale odepsat je nemůžeme“ (Matějček, Dytrych, 1992, s. 5).

Matějček, Dytrych (1992) podle mého mínění velmi dobře vystihli význam slova rodičovství. Myslím si, že všichni se jistě shodnou na tom, že po rozvodu by měli rodiče mít na mysli, že zůstávají pořád otcem a matkou jejich dítěte. Měli by nést odpovědnost za jeho další zdravý vývoj a pomoci mu, aby vzniklou situaci dokázalo zvládnout a bylo samo v životě šťastné. Pocity životní jistoty, vývojové podněty a smysluplný svět jsou psychické potřeby dětí, které v dobře fungující rodině jsou zcela přirozené, ale v rodině neúplné nebo doplněné po rozvodu rodičů jsou těžší a někdy problematictější. Je třeba se zamyslet, jak můžeme tyto základní potřeby dítěte uspokojovat. Někteří rodiče po rozvodu až přehnaně zahrnují své děti drahými dárky, drahým oblečením nebo sportovní výstrojí. Zaměňují citové potřeby dítěte za materiální. Jistě to není to, co dítě nejvíce potřebuje. Největší výhodou by bylo, pokud po rozvodu zůstanou oba rodiče zachováni a odpovědnost a roli rodičovství si dostatečně uvědomují.

Bakalář (1993) popisuje, že rodiče by měli mít na mysli, že porozvodové konflikty by neměly pokračovat! Pokračující nepřátelství způsobují u dítěte napětí, neurotické potíže, poruchy chování a nepříznivý vývoj jeho osobnosti. Vzájemná spolupráce po rozvodu je důležitá pro dobrou adaptaci jak rodičů, tak hlavně dětí. Partneři by měli nalézt nový životní styl a doufat, že bude lepší, než ten předchozí. Kladný přátelský vztah k bývalému partnerovi je nutný k úspěšnému proplutí porozvodovou situací. Ale mnoho jedinců toho není schopna. Cítí se pořád ublížena, ukřivděna, zraněna. Takové emoce mohou vyvolat až touhu pomstít se druhému rodiči, což představuje velký problém pro děti. Stávají se tzv. útočnou zbraní mezi rodiči. Při svěřením dítěte do péče jen jednomu z rodičů a špatné adaptaci po rozvodu dochází ke konfliktům.

Popouzení proti jednomu z rodičů

Popouzení dítěte je definováno jako „*jakékoliv přímé či nepřímé, vědomé či nevědomé ovlivňování dítěte, proti tomu z rodičů, v jehož péči trvale, nebo alespoň bezprostředně není, s úmyslem snížit hodnotu druhého rodiče v očích dítěte*“ (Bakalář, 1993, s. 21).

Je třeba si uvědomit, jak píše Bakalář (1993), že popouzení proti druhému rodiči prohlubuje u dětí trauma z rozvodu a v důsledku je škodlivé pro všechny. Děti snadno podlehnou rodiči, se kterým bydlí, protože ho přijímají jako autoritu. V tomto případě je snadné negativně ovlivnit dítě a přimět ho, aby se druhého rodiče bálo, nenávidělo ho, nechtělo se s ním stýkat, aby je vymazalo ze svého života. Takovým to způsobem rodič manipuluje se sebevědomím dítěte. A to je velmi špatné jednání, protože tyto negativní vlivy, se mohou projevit u dítěte až v dospělosti. Děti mohou být plaché, závislejší, nerozhodné, mohou pochybovat o vlastních kvalitách.

Jako jedno z prvních a důležitých pravidel po rozvodu jak říkají odborníci, je zachovávat pozitivní obraz druhého rodiče a vytvářet o něm dobré mínění. Neboť“ *vědomí společenské hodnoty i vlastní zdravé sebevědomí dítěte posiluje, jestliže může své rodiče, i když se rozvedli, nadále pokládat za hodnotné lidi*“ (Matějček a Dytrych, 1992, s. 9).

4.1.1 Bránění ve styku s druhým rodičem

Dítě se má právo stýkat s rodičem, se kterým nebydlí. Pokud se rodiče nedohodnou, upraví styk rodiče s dítětem soud svým rozhodnutím. Důvody pro bránění ve styku s druhým rodičem, jsou obdobné jako u popouzení. Důsledky mohou mít za příčinu postupně oslabující vztah k druhému rodiči a může dojít až ke ztrátě vztahu.

Vzájemný kontakt dětí s druhým rodičem může být přerušeno z mnoha důvodů, jak uvádí Smith (2004). Jedním z často uváděných důvodů je skutečnost, že opakované loučení je pro dítě i jednoho z rodičů příliš bolestné. Někteří mají takový názor, že loučení dítě více traumatizuje a nemá smysl se dále setkávat. Naopak dalším přerušením kontaktu může být neplacení výživného a tím spojené právo vídat děti. Pokud jeden rodič neochotně svoluje k návštěvám, pak druhý se může mstít tím, že přestává platit výživné. Všechny tyto projevy jsou špatné a ubližují především dítěti, které je ve skutečnosti psychicky týráno. V mnoha případech tak vzniká u dítěte syndrom zavrženého rodiče.

4.1.2 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče dále jen (SZR) je psychická porucha, kdy dojde k zavržení jednoho rodiče, toho zlého, nenáviděného a pozitivní přilnutí k druhému rodiči, tomu hodnému, milujícímu. Warshak (2003) uvedl ve své publikaci, že jako první se o SZR zmínil americký profesor dětské psychiatrie R. A. Gardner. Toto zjištění prokázalo, že dítě závislé na jednom rodiči, si začne vyvíjet vlastní postoje k druhému rodiči, kterého nakonec zavrhně. Zná jen dvě strany: dobrou a špatnou a tím rodič hodný a rodič zlý a snaží se co nejvíce zalíbit rodiči hodnému. Syndrom zavrženého rodiče je jev, který pomáhá ke špatnému vývoji dítěte a taky zaujímá špatný postoj k druhému rodiči.

„Syndrom zavrženého rodiče se ovšem nevztahuje na ty rodiče/prarodiče, kteří se sami zachovali k dítěti tak, že to mohlo vyvolat oprávněnou kritiku či nenávisť. Rodič, který například dítě hrubě zanedbával či týral a dítě k němu cítí odpor, není rodičem zavrženým“ (Procházková, 2011, s. 75).

4.1.3 Další obecná pravidla

Jak píše Špaňhelová (2010), děti vyžadují **pravdivou a otevřenou komunikaci**. Pak dítě bez zábran se může zeptat na to, co ho trápí a zajímá. Dítě tuší, že se něco mezi rodiči děje, a proto by rodiče neměli dopustit, aby si dítě v hlavě vytvořilo mylnou myšlenku, která nebude pravdivá.

Novák, Průchová (2005) ve své knize informují, že dítě by mělo znát rodinnou situaci dříve, než se to může dozvědět od lidí v okolí. Pak to může mít horší dopad na dítě. Rodiče by se měli dohodnout, kdo tu skutečnost sdělí bez velkých emocí, projevů smutku, výčitek, nadávek, ale v přítomnosti druhého rodiče. Měli by dítě ujistit, že to není jeho vina, že oba ho moc milují a rozvodem se jejich láska k němu nezmění. Že se bude stýkat s druhým rodičem co nejvíce. Sdělovat dítěti celou pravdu vždy nejde, zejména tehdy, pokud není jasná. Jako nejčastější otázky od dětí mohou rodiče slyšet: *„Proč už nás nemáš rád/a? Když se budu dobře učit, vrátíš se k nám? Stejně je to Tvoje chyba. Proč jsi to udělal/a? To Tě to ani nemrzí, že jdeš pryč?“* (Novák, Průchová, 2005, s. 58).

Na takové otázky rodič musí odpovědět s velkým citem a porozuměním, aby dítě vše pochopilo a dokázalo se snadněji se situací vypořádat.

Zároveň musíme **sledovat projevy dítěte**, jak to prožívá, jestli má strach, zda cítí úzkost, jak uvádí Špaňhelová (2010). Na takové případné projevy musíme reagovat a dítěti vysvětlovat, aby se snížily negativní projevy. **Rodiče nesmí nechat dítě, aby se zatvrdilo** a přestalo komunikovat. Rodiče **nikdy nesmí očerňovat nebo obviňovat dítě**. Za rozpad rodiny nemůže dítě, ale rodiče. Rodič by měl přiznat svou vinu, i když ve většině případů se to tak neděje, aby dítě nemělo pocit provinění a neschopnosti. Rodiče a děti se musí domlouvat na určitých pravidlech, které budou vyhovovat všem a které se musí respektovat, aby porozvodové vztahy byly co nejpříjemnější hlavně pro dítě.

4.1.4 Zásady dobrého rodiče

Po rozvodu by měli rodiče k sobě zachovat kladný vztah a to hlavně kvůli dětem, protože je to pro dítě velmi důležité. Očerňováním se navzájem jenom dítěti škodí ve vývoji. Měli by si uvědomit, že děti si rodiče nevybírají a jejich dítě má geny po obou rodičích. Pokud nechce rodič svému dítěti škodit, tak udělá vše pro dobrý vývoj dítěte. Vzájemné vztahy by měly být více pozitivní než negativní k sourozencům, tak i rodičům, plné lásky, radosti, pochopení, ale taky trochu kritické. A naopak, dítě musí to samé cítit od rodičů, pak se může vyvíjet správným směrem ve zdravého jedince (Procházková 2011).

Blechová (2003) ve své publikaci zdůrazňuje, že děti si nejvíce poznatků odnáší do života z dětství. Jakým způsobem se o děti staráme my, tak oni se k nám zachovají ve stáří. Autorka mnoha knih o rodičích a dětech Jiřina Prekopová (1993) ve své knize napsala velmi výstižné a poučné přísloví, se kterým se plně ztotožňuji. „*Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*“ (Prekopová, 1993). Touto citací autorka radí všem rodičům, že rodič nemůže dítěti jen ukázat cestu, ale po té cestě ho musí vést, dodávat odvalu a sílu a tím posilovat jeho sebevědomí.

4.2 Rozvod očima dětí

Děti zcela přirozeně chtějí, aby jejich rodiče spolu žili šťastně a aby byli „normální“ rodina připomínající mámu, tátu a děti. Rozpad rodiny je bolestivou zkušeností pro všechny zúčastněné, ale snad nejvíce pro děti. Příčinou dětského utrpení může být i špatné zacházení po rozvodu. Rozvod rodičů se za posledních dvacet let stává zásadní událostí v životě dětí. Proto je důležité snažit se pochopit jejich pocity a chování. Určitě se to odvíjí od věku dítěte.

te, jeho vlastností a temperamentu. Je důležité naslouchat dětským přáním, názorům, protože každé dítě má řadu základních potřeb.

Mezi ně patří:

- Odpovědní rodiče, kteří dítě povzbuzují, pomáhají vyspívat, vymezí určité hranice svobody;
- Čas strávený s rodiči při společných činnostech;
- Stabilita, která je důležitá k tomu, aby dítě dokázalo předvídat události a následky svých činů;
- Úcta k osobnosti dítěte, k jeho potřebě radovat se z něho a vážit si ho;
- Nepodmíněná láska vyjadřovaná způsobem přiměřeným věku dítěte;

Pro děti, kterým se rozpadla rodina příčinou rozvodu rodičů, jsou tyto potřeby velmi důležité. Mělo by se s nimi zacházet spravedlivě, jako s ostatními dětmi v rodině, ať jsou to vlastní sourozenci nebo děti, které se k nim připojí. Dítě potřebuje stabilitu, která bývá často ohrožena nestálými vztahy dospělých, jež pak nemůžou naplnit touhu dítěte po pečující rodině a po bezpečí. Jestliže nejsou uvedené potřeby naplněny, dochází k tzv. emočnímu týrání, které se taky objevuje tam, kde rodiče zacházejí s dítětem nelaskavě, poškozují je nepochopitelným způsobem, zesměšňují je nebo zahrnují škodlivou kritikou. Takto vychovávané dítě může mít zásadně poškozené sebevědomí (Smith, 2004).

4.3 Reakce dětí na rozpad rodiny obecně a podle věkových období

4.3.1 Reakce dětí na rozpad rodiny obecně

Reakce na rozvod a situaci po rozvodu mohou být krátkodobé i dlouhodobé jak píše (Procházková, 2011).

Množství konfliktů, které dítě vyslechne ve své přítomnosti v průběhu rozpadu rodiny, má za následek, že dítě může vzniklá situace dlouhodobě ovlivňovat.

Matějček, Dytrych (1992) svými výzkumy vysledovali, že jakékoliv projevy se mohou u některých dětí objevit až v období puberty nebo v začátcích jejich dospělosti.

Velmi výstižně popsala ve své knize Špaňhelová (2010) reakce dětí na spory mezi rodiči a rozpad rodiny. Veškeré reakce se jistě odvíjí od věku dítěte, jeho charakteru, temperamentu. Reakce dětí jsou jakoby obranný mechanismus, kterým se snaží na sebe upozornit.

Jednou z nejčastějších reakcí je **zvýšená lhavost**. Musíme ale rozlišit fantazijní myšlení, které u dětí bývá do 5 let a poté již dítě má mít jasně definované, co je fantazie a co lež. Lží chce dítě na sebe upozornit nebo někoho zranit nebo vyburcovat k reakci rodičů.

Nepříjemné prožitky mohou dítěti zapříčinit **noční můry** nebo **noční děsy**. Pokud dítě tyto prožitky nemá v sobě zpracované, odžité, nerozumí jim – jeho psychika to nezvládá. Důležité je, aby rodič dal příležitost dítěti se zeptat, čemu nerozumí. Dítěti pomáhá, pokud má možnost své pocity ventilovat, aby je v sobě nekupil. Pokud by se tak stalo, jejich reakce může být i na normální situace více vzpurná, emocionální, rozhořčená. Na nesoulad v rodině může dítě taky reagovat **zvýšenou lhostejností**. Chová se tak, jako by se ho nová situace netýkala. Ve skutečnosti si dítě neví rady. V tomto případě by měl rodič dítě vyprovokovat k reakci, aby se svěřil, jak situaci doopravdy prožívá. Takový způsob řešení je obohacující pro dítě i rodiče. V některých situacích se stává, že dítě již nechce dál snášet situaci a **uteče z domova**. Způsobuje to zkrat, při němž si neuvědomuje, že to není řešení, že útek nemá budoucnost. Když rodiče dítě najdou, měli by ho uklidnit, obejmout a ujistit, že ho pořád mají rádi, že s ním počítají a potřebují. Toto ujištění je pro dítě velmi důležitým pocitem. Dosti vážnou reakcí dítěte je **samo obviňování** za vzniklou situaci. Dítě je přesvědčeno, že když nebylo hodné, zlobí, špatně se učí, rodiče se hádají a nejsou spokojení. Pokud by dítě nebylo, nebyly by hádky mezi rodiči. Dítě si dělá výčitky svědomí. Pak je důležité, aby rodiče láskyplně a komunikačně z dítěte tuto vinu sejmuli a uvedli vše na pravou míru. V některých případech se dítě po rozchodu rodičů se uzavře do sebe a je **zamlklé**. Tady je důležitá otevřenost rodiče pro vytvoření větší jistoty dítěte.

Dále velmi výstižně Špaňhelová (2010) popisuje speciální projevy dítěte, které jsou spojeny se somatickými prvky. Dítě si začne stěžovat, že ho bolí hlava, břicho, chce se mu zvracet, trpí poruchou spánku apod. Po vyšetření lékařem nejsou žádné známky nemoci. Většinou se to stává ve chvíli, kdy se něco děje a dítě na to takto reaguje. Dalšími projevy může být koktání, pomočování, zhoršení školního prospěchu atd.

Co děti budou prožívat, jaké budou mít pocity? Na tuto otázku by si měl odpovědět každý rodič, který se rozhodne rodinu opustit. Jak uvádí ve své knize Smith (2004) většina dětí po rozchodu rodičů prožívá velmi složité a proměnlivé období. Děti pláčou a utápějí se ve smutku, ale za chvíli se radují s kamarády. Jindy zase jsou vzpurné a zlobivé. Takové pro-

jevy chování děti používají z důvodů vyrovnávání se situacemi, které nejsou pro ně lehké a které ony nezavinily. Rodiče a okolí můžou mít pocit, že děti jsou zlobivé, zlomyslné a agresivní, ale měli by pochopit, že takovéto chování bývá následkem situace, která je v rodině (Smith, 2004).

4.3.2 Reakce dětí na rozpad rodiny podle věkových období.

Podle výzkumu je jisté, že jsou děti, které se s rozpadem rodiny vyrovnají a děti, které to nezvládnou, jak uvádí (Matějček, Dytrych, 1992). A dále uvádí faktory, které ovlivňují chování dítěte a to jsou např.: věk dítěte, temperament, ekonomické okolnosti, stabilita rodiny.

Novák, Průchová (2005) ve své publikaci popsali možnou reakci dětí podle věku do osmi skupin. A to:

1. Děti od prenatálního období do dvou let

V prenatálním věku může nastat předčasný porod, problémy s nízkou porodní váhou, opožděný vývoj dítěte. Kojenci rozvod nechápu, ale citlivě reagují na emoce svých rodičů. Negativní změny dětem v raném věku neprospívají.

2. Děti ve věku tři až pěti let

Děti tohoto věkového období můžou prožívat noční děsy, potíže s usínáním, strach ze ztráty rodiče, který o něho pečuje. Situaci v rodině ještě nechápu, ale můžou nastat úzkostné prožitky připomínající pocity viny.

3. Děti kolem šesti let

S nástupem do školy je tento věk pro dítě velmi zátěžový. Děti většinou reagují labilitou nálad, nesoustředěností, zhoršením výslovnosti, mohou se objevit i nepřiměřené výbuchy agrese, záchvaty vzteku. Tyto reakce můžou posilovat již existující pocity viny. Také se objevuje vyšší úrazovost (Novák, Průchová 2005).

4. Děti ve věku sedm až deset let

„ Výrazný zde je pocit ztráty, a to ve srovnání s jinými dětmi, které „mají oba rodiče“. Ztráta vyvolává jak pocity smutku, tak i agresivitu“ (Novák, Průchová, 2005, s. 54).

V tomto věku jsou taky nepominutelné psychosomatické obtíže.

5. Děti ve věku jedenáct až třináct let

Děti v tomto období jsou vnímavé, velmi citlivé na změny v rodinném prostředí a chápou co je rozvod. Mnohdy až ve vulgární podobě jsou informováni o příčinách rozvodu od svých vrstevníků. Chlapci jsou obecně zranitelnější a většinou reagují poruchami chování, smutkem, neurotickými projevy. Jejich adaptace na novou situaci může být delší. V tomto období mohou mít děti snahu rodiče vydírat, nebo převzít odpovědnost za jednoho z chybějících rodičů.

6. Děti ve věku čtrnáct až šestnáct let

Ve většině případů se děti snaží situaci pochopit, avšak objevuje se pubertální náladovost a labilita, která se v tomto období zvyšuje. Děti této věkové skupiny prožívají nejenom pocity zklamání, deprese, úzkost, nejistotu, ale hrozí jim hledání uniku v drogách, užívání alkoholu, sebepoškozování, delikvenci, sexuální promiskuitě.

7. Děti ve věku sedmnáct až devatenáct let

Těžko snášejí vzniklou situaci, očekávají od rodičů vstřícnost, radu, pomoc, ochotu vyslechnout. Připadají si nepotřební, nejsou ochotni se zabývat problémy rodičů. Může dojít k předčasnému odchodu z domova nebo předčasnému sňatku.

8. Děti dospělé

I když jsou děti dospělé, může rozvod rodičů způsobit pocit ztráty a úzkosti, který může ovlivnit nejen jejich vlastní manželství, ale i další generaci – vnuky (Novák, Průchová, 2005).

4.4 Jak pochopit cítění dítěte a jak mu pomoci

„Nepodceňujte vnímavost dítěte vůči rozvodu! A ovšem nepodceňujte ani jeho vnímavost pokračujícímu konfliktu po rozvodu!“ (Matějček, Dytrych, 1992, s. 4).

Bergel, Gravillon (2011) velmi výstižně popisují pocity dítěte při rozvodu rodičů. Dítě by mělo být chráněno a respektováno, protože je nejslabším článkem rodiny. Pro dítě může být rozvod velkým traumatizujícím zážitkem, i když to dříve nebo později musí překonat.

Na takovou situaci si nelze představit žádnou prevenci a nic nás neopravňuje k tomu, abychom dávali rady rodičům, nerozvádět se. Je lepší i pro děti se raději rozejít, než žít v neustálých hádkách, konfliktech nebo nenávisti. Odloučení má vždy bolestivé následky jak pro děti, tak i pro rodiče, proto můžeme říci, že úspěšný rozvod neexistuje. Co dítě cítí, když rodiče, kteří mu dali život, se rozchází? Cítí nejenom strach, vztek, pocity viny, zmatek, ale taky mohou pociťovat úlevu, pokud dítě žije uprostřed vleklých rodinných problémů. V takovém případě se dítě snaží uniknout co nejdál, aby se vyhnulo rodinným konfliktům a nemuselo se stavět na jednu nebo druhou stranu.

Co dítě potřebuje při rozvodu svých rodičů? Podle mého mínění potřebuje opravdový zájem o sebe a ve chvílích, kdy přichází o životní jistotu, mít možnost projevit své pocity blízké osobě jako je rodina, sourozenci, přátelé. Mít možnost projevit své pocity, přináší dítěti velkou úlevu.

„Žádné dítě nemůže za rozvod rodičů! Ať je jakékoliv, ať sebevíce zlobí nebo dělá rodičům starosti. Zodpovědnost za svůj partnerský vztah nesou jen a jen rodiče.

Každé dítě má v sobě sílu zvládnout rozpad rodiny a žít šťastný život!“ (Berger, Gravillon, 2011, s. 11).

Smith (2004) ve své knize popisuje kapitolu určenou přímo dětem, jejíž rodiče spolu nežijí. Jsou věci, s kterými se děti musí smířit jako je např., že rodiče už nejspíš nikdy nebudou spolu žít. Je lepší nepokračovat v hádkách a intrikách, kterými trpí nejvíce děti. Ale musíme hledat i ty lepší stránky a věřit, že za nějaký čas bude líp. Pokud rodiče budou udržovat alespoň přátelské vztahy, bude to pro děti velká výhra. Mezi další výhody můžeme počítat, že rodiče budou možná spokojenější, i když mohou u nich nastat např. existenční problémy spojené s penězi. Klidnější a vyrovnanější rodič bude mít lepší vliv na dítě, než úplná rodina, která žije v disharmonii. Děti z rozvedených rodin přichází o jistotu, vyrovnanost a někdy i o důvěru k dospělým lidem a tím musí čelit nevyhnutelným ztrátám a změnám životního stylu. Budou se muset smířit s pravdivou skutečností, že minulost nikdo nemůže změnit. Ale je možno změnit své chování, způsob uvažování a tím se posunout dále z této situace. Dítě by mělo mít okolo sebe lidi, kterým věří, aby se mohlo svěřit se svými problémy, a kteří mají představu o tom, jak se dítě cítí. Další možnosti je zjistit, zda v okolí působí poradenské středisko pro děti nebo dětská linka důvěry. Když dítě vyhledá odbornou pomoc, neznamená to, že s ním něco není v pořádku, ale odborník dítě vyslechne a pomůže mu rozebrat myšlenky, které dítě trápí.

„Rozvod rodičů může být jednou z nejhorších věcí, jaké se dětem přihodí, ale špatné pocity netrvají věčně. Časem si rodiče vyřeší svoje problémy a začnou mít větší pochopení i pro děti“ (Smith, 2004, s. 176).

Rozvod rodičů dítěti přinese nové změny, ale taky nové výzvy k lepšímu. Děti se mnohdy naučí větší nezávislosti, začnou se spoléhat samy na sebe. Rodiče je začnou vnímat jako samostatnou osobnost a to děti ocení a začnou se na věci dívat z jiného úhlu a znovu se začnou radovat ze života (Smith, 2004).

4.5 Vliv rozchodu rodičů na psychiku, vývoj a život dítěte

Plutchik in Nakonečný (2000) v předrevoluční teorii emocí říká, že emoce je vrozenou funkcí důležitou pro přežití osobnosti.

Rozvod rodičů znamená skoro pro všechny děti ztrátu pocitu jistoty, kterou mají. Každé z dětí je uvnitř jinak silné a proto taková to situace zasáhne každé dítě jinak. Ale skoro vždy to jsou psychické problémy, mezi které počítáme emoce jako je: strach, smutek, odpor, nesoulad, vztek, jejichž intenzita se může měnit. Pokud dítě propadne negativním emocím, uzavře se do sebe, přestane komunikovat, vyhledává spíše samotou, bojí se projevit své pocity. To vše může zapříčinit deprese, která se prohlubuje ustrašeností, ztrátou sebevědomí.

„Deprese může přijít náhle – drasticky. Jindy přichází pomalu – plíživě“ (Sue Atkinson in Křivohlavý 1997, s. 20).

V odborné literatuře se setkáme s mnoha formulacemi deprese. Depresi jako syndrom, který zahrnuje symptomy z oblasti:

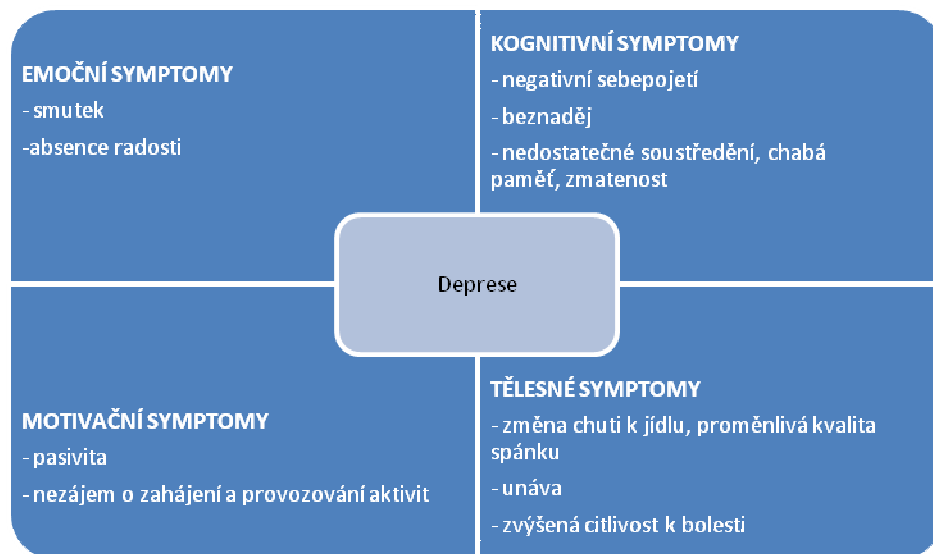
- nálady
- myšlení
- psychomotoriky

popisuje ve své publikaci Vymětal (1989). Sebeobviňování, sebeodsuzování, ztráta sebeúcty to vše se shoduje s pesimismem a negativismem vlastní osoby. V literatuře jsou tyto projevy označovány jako depresivní myšlení. Pokud na dítěti zpozorujeme změnu v tempu řeči, v gestech, pohybech, působí unaveně a bez energie, jedná se o depresivní motoriku dítěte. Mezi další symptomy deprese řadíme: projevy nechutenství, nebo naopak přejídání, poruchy spánku, zvýšená malátnost a únava. Křivohlavý (1997) uvádí, že se musí u pacien-

tů projevit minimálně pět z devíti uvedených příznaků, aby mohla být diagnostikována deprese.

1. Depresivní nálada
2. Ztráta chuti k jídlu
3. Zpomalení pohybů i myšlení
4. Pocity sebeobviňování
5. Ztráta životní energie
6. Snížený zájem o běžnou denní činnost
7. Nespavost
8. Zhoršené soustředění a snížení schopnost myšlení
9. Sebevražedné myšlenky a činy k tomu směřující (Vymětal, 1999).

Atkinson (2003) symptomy deprese znázorňuje takto:

Obr. 1 Symptomy deprese (Atkinson, 2003)

Krejčířová (2001) uvádí ve své knize další projevy deprese, jako jsou: náhlé zhoršení prospěchu ve škole, agrese, konflikty, nezájem o učení, poruchy chování např. krádeže. Mezi

nejtěžší formu deprese u adolescentů počítáme psychomotorický útlum, sluchové halucinace, bludy. Pokud u adolescenta nastane pocit beznaděje a bezmoci, je jen malý krůček k používání alkoholu a drog. Nedostatek emočních reakcí zapříčiňuje ztrátu přátel a aktivit spolu s vrstevníky. Začne se vytvářet tzv. bludný kruh, kde adolescent jako jediné řešení spatřuje v myšlenkách na smrt (suicidium).

Suicidium je nejčastější příčinou smrti ve skupině mezi 10. – 19. rokem věku, jak uvádí Říčan, et al., (2006). U těchto dětí můžeme zpozorovat pocity beznaděje, nepřiměřené sebeobviňování, ztrátu smyslu života apod. Abychom jim pomohli, musíme je pozorně vyslechnout, důvěřovat jim, být k nim empatičtí a dát jim najevo, že je máme rádi a záleží nám na nich.

Děti reagují na rozvod rodičů různě a mnohdy komplikovaně, protože prožívají při rozvodu nebo rozvodu rodičů velké trápení. Rodiče musí dát dětem najevo, že si jich cení a nezapomínají na jejich pocity. *„Pokud i po rozvodu pokračuje dobrá rodičovská péče navzdory traumatům, nemusí být rozpad manželství rodičů pro děti katastrofální zkušeností. „Dobrý rozvod“ pro děti není pojem z říše fantazie“* (Smith, 2004, s. 179).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

I když je rozvod v dnešní době již běžným jevem naší společnosti, chci svým výzkumem zjistit, do jaké míry jsou citově zasaženy děti, které byly účastny rozvodu rodičů. Rozhodla jsem se pro kvantitativní výzkum formou dotazníku a výsledky výzkumu srovnat ve třech věkových kategoriích.

5.1 Úvod, design výzkumu

Ve své publikaci Gavora (2000) uvádí odlišnost kvantitativního a kvalitativního výzkumu.

kvantitativní výzkum	kvalitativní výzkum
filozofická východiska	
pozitivismus	fenomenologie
existence reality	
jedna realita	více realit
cíle výzkumu	
vysvětlení jevů ověřování teorie	porozumění smyslu jevů budování nové teorie
přístup	
číslo zkoumá velké skupiny lidí směřuje k zveřejnění odstup od zkoumaného	význam, slovo zkoumá malé skupiny lidí jedinečnost vcítění se, ponoření se do situace

Obr. 2 Srovnávací tabulka (Gavora, 2000, s. 34)

Jak srovnává Švaříček, Šed'ová a kol. (2007) význam slov design výzkumu je totožný s plánem výzkumu nebo rámcovým uspořádáním. Metodologické publikace popisují již existující řadu designů v sociálních vědách. Např. etnografie, akční výzkum, evaluační studie, případová studie, biografie, zakotvená teorie. Vlastní výzkumný design používají někteří výzkumníci tím, že sami kombinují metody sběru dat a analytických metod. Tento přístup je označován jako pragmatický. V první řadě si musíme určit, co budeme zkoumat a z jakého důvodu a pak určíme, jakým způsobem výzkum provedeme.

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala kvantitativní výzkum. Jak uvádí Chráska (2007) výhody kvantitativního výzkumu umožňují poměrně rychlé a ekonomické shromáždění dat od velkého počtu respondentů v poměrně krátkém čase. Hlavní úlohu při mém výběru výzkumu sehrálo téma mé bakalářské práce. Kvantitativní výzkum jsem volila z důvodu, že mé téma je dosti citlivé. Ne každý z respondentů je ochoten otevřeně a bez ostychu povídat o svých pocitech, které prožíval při rozvodu rodičů, jak by tomu bylo při použití rozhovoru, který řadíme do kvalitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum zaručuje větší anonymitu respondentů, což jistě ocenila nejmladší mnou oslovená věková generace, která tímto negativním citovým obdobím prochází, nebo v krátké minulosti procházela. Domnívám se, že respondenti při zaručení anonymity byli vstřícní, bez ostychu, a jejich odpovědi kladným způsobem ovlivnily výsledky mého výzkumu.

5.2 Výzkumný problém

Stanovení výzkumného problému je součástí každého výzkumu. Já jsem za **výzkumný problém zvolila jaký je nebo byl dopad rozvodu rodičů na další život dětí ve srovnání tří věkových generací.**

Maňák, (2005) uvádí ve své publikaci, že podstatou výzkumu jsou srozumitelně formované otázky, na které respondent hledá odpovědi.

5.3 Cíl výzkumu

„Výzkum znamená systematické zkoumání přírodních nebo sociálních jevů s cílem získat poznatky, jež popisují a vysvětlují svět kolem nás“ (Hendl, 2004, s. 19).

Cílem výzkumu je ověření výzkumných otázek a hypotézy (H1, H2), kterou chci prokázat, že konkrétní dopady na hlavní oběti rozvodů (dětí rozvedených rodičů), jsou ve třech zvolených věkových kategoriích (generacích) vnímány odlišně. Je všeobecně známo, že děti, jako oběti traumat vyvolaných rozvodem rodičů, mohou v sobě nosit skryté problémy např. se sebeúctou, sebehodnocením, mezilidskými vztahy, které se mohou projevit až za několik let. U třech generací respondentů, kteří prožili rozvod rodičů, chci zjistit vliv časového odstavu a vliv postupné změny společensko-ekonomických podmínek na

sebehodnocení - prožitá trauma a zkušenosti. Ze získaného dotazníkového šetření jsem vyhodnotila výzkumné otázky a z nich následně vyvodila závěry.

5.4 Plán výzkumu

Plán výzkumu jsem volila s ohledem na dosažení cíle, viz 5.3. Pro ověření hypotézy (H1, H2) jsem se rozhodla použít metodu dotazníkového šetření. Pro konstrukci dotazníku jsem zformulovala otázky. Část otázek bylo zaměřeno na třídění respondentů (jste z úplné nebo z neúplné rodiny) a to z důvodu relevantnosti výzkumného vzorku. Z výsledků dotazníkového šetření jsem formulovala dílčí závěry porovnáním odpovědí třech kategorií respondentů, tyto dílčí závěry jsem zapracovala do hodnocení výzkumných otázek a ověření hypotéz. Respondenti měli možnost označit nabízené odpovědi nebo vepsání vlastní slovní odpovědi. U některých otázek byla možná volitelnost z více odpovědí. Distribuci dotazníků jsem zajistila z části osobně mezi známé a studenty tak, abych již při distribuci oslovila respondenty všech tří věkových generací. V první takto oslovené vrstvě se jednalo o 48 respondentů. Tyto respondenty jsem požádala o distribuci dotazníků mezi jejich kamarády, známé a spolupracovníky (každý měl získat dalších 5 respondentů) s cílem zajistit co největší návratnost dotazníků. Distribuce byla zahájena 10. 3. 2012 a ukončena 30. 3. 2012. Z celkového počtu 250 distribuovaných dotazníků, se vrátilo 236. Lze konstatovat, že návratnost dotazníků byla vysoká, což lze přičíst distribuci a nesmírné ochotě respondentů. K výběru výzkumného vzorku jsem použila záměrný výběr a to způsobem anketního výběru. Jak uvádí Chráska (2007) o záměrném výzkumu rozhoduje úsudek výzkumníka, nebo úsudek zkoumané osoby. Jeden ze způsobů vzniku záměrného výzkumu je anketní výběr, kdy sám jedinec na základě svého rozhodnutí se dostává do výběru.

5.5 Použité metody

Dotazník patří mezi výzkumné metody kvantitativně orientovaného výzkumu. Při použití dotazníkové metody má výzkumník dopředu formulované otázky, na které respondenti odpovídají písemnou formou (Chráska, 2007).

Dotazník pro respondenty byl vlastní konstrukce a obsahoval 26 otázek (Příloha I). Větší část dotazníku tvořily otázky uzavřené, které respondentovi umožnily výběr z více mož-

ných odpovědí. Výzkumníkovi uzavřené otázky umožňují snadnější vyhodnocení dotazníku a respondentovi jeho snadné vyplnění. Slabou stránkou uzavřených otázek je možnost neúplné ztotožnění se s názorem respondenta. Dále jsem použila otázky polouzavřené, kdy respondent má možnost vybrat z uvedených alternativních odpovědí, i jinou otevřenou možnost odpovědi, aby měl možnost vyjádřit svůj názor. Tento typ otázek je náročnější na vyhodnocení, ale může být zdrojem cenných informací pro můj výzkum.

Dotazníkové řešení mně poskytlo potřebné informace k získání odpovědí na mé výzkumné otázky a hypotézy, a tím výzkumné otázky a hypotézy potvrdit nebo vyvrátit.

5.6 Výzkumné otázky a hypotézy dotazníkového řešení

Označení skupin (věkové generace):

21 a méně let - 1. skupina

22 – 45 let - 2. skupina

46 a více let - 3. skupina

Stanovila jsem následující výzkumné otázky a hypotézy:

Výzkumné otázky:

Č. 1 – Platí, že u 1. skupiny respondentů se strach a nejistota projevovala méně, než ve skupině 2. a 3. a současně více respondentů z 1. skupiny pociťovalo rozvod jako úlevu, případně tento stav byl jim lhostejný?

Č. 2 – Je pravda, že 3. skupině respondentů dávalo okolí i vrstevníci najevo, že ví o rozvodu jejich rodičů a více jak polovina těchto respondentů se stydělo za situaci v rodině a tyto pocity a zjištění jsou výraznější pro 3. skupinu oproti 1. a 2. skupině?

Č. 3 – Platí, že většina respondentů nevyhledávala odbornou pomoc, výrazněji se tento fakt projevil ve 3. skupině, o něco méně ve 2. a 1. skupině?

Č. 4 – Je pravda, že informace o možnosti školního psychologa se k dětem z rozvedených rodin běžně nedostanou?

Č. 5 – Platí, že rozvod rodičů nejvíce ovlivní budoucnost dětí a jejich osobní život i založení vlastní rodiny respondentů 3. skupiny, méně 2. a 1. skupiny?

HYPOTÉZY:

H1 – Je statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 - 45 let a 46 a více let.

H2 - Je statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 - 12 let a 13 - 15 let.

5. ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT

Pro snadnější zpracování získaných dat jsem označovala skupiny (věkové generace) takto:

21 a méně let - 1. skupina

22 – 45 let - 2. skupina

46 a více let - 3. skupina

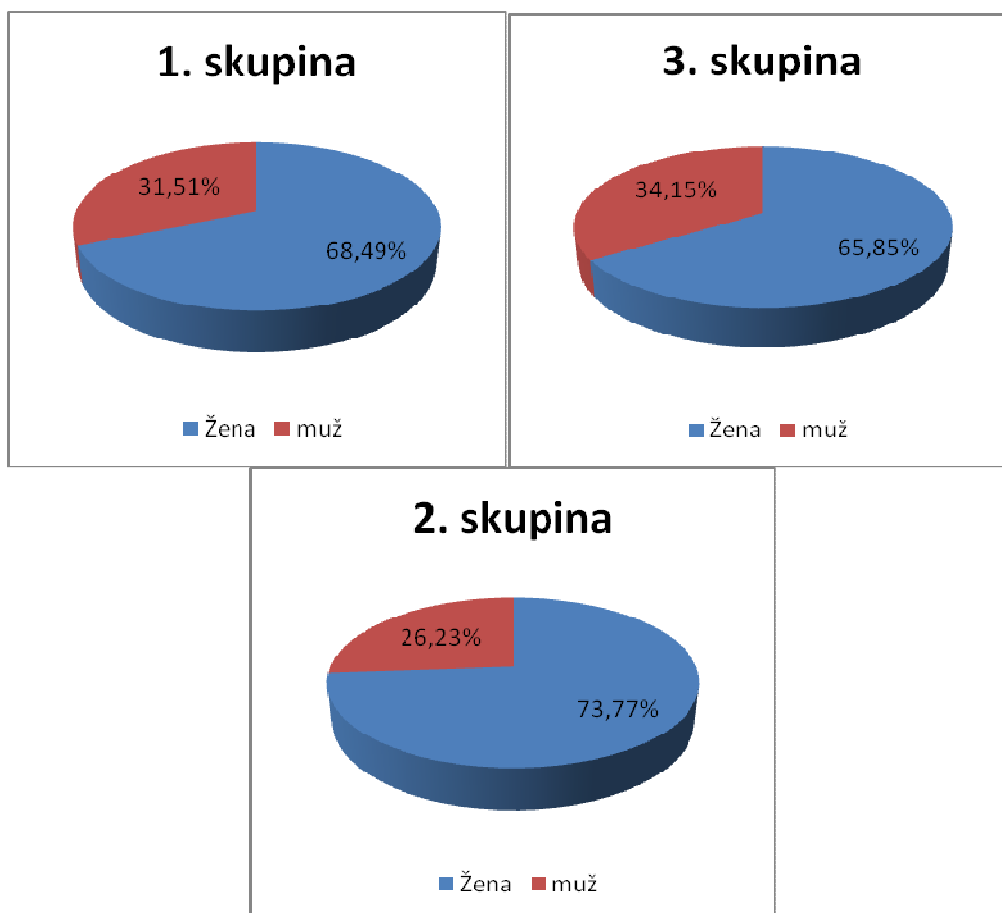
Výsledky v procentech jsem zaokrouhlovala na dvě desetinná místa.

Každou zodpovězenou otázku jsem zpracovala do grafického ztvárnění (grafy a tabulky) za pomoci programu Microsoft Word. Výsledky získaných dat jsem slovně popsala.

Otázky:

1. Jste: Muž - žena

Grafy 1. Jste: Muž - žena

[Zdroj: Vlastní průzkum provedený v březnu 2012]

Tabulka 3. Jste: Muž - žena

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Žena	50	68,49	90	73,77	27	65,85
Muž	23	31,51	32	26,23	14	34,15

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Z celkového počtu 236 respondentů, se dotazníku zúčastnilo 167 žen a 69 mužů. Z grafu je zřejmé, že v 1. skupině respondentů se zúčastnilo dotazníku 68,49 % žen a 31,51 % mužů, ve 2. skupině se dotazníku zúčastnilo 73,77 % žen a 26,23 % mužů a ve 3. skupině respondentů se dotazníku zúčastnilo 65,85 % žen a 34,15 % mužů.

2. Kolik je Vám v současnosti let?

21 - méně let

22 - 45 let

46 a více let

Tabulka 4. Kolik je Vám v současnosti let?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Kolik je Vám v současnosti let	73	30,93	122	51,69	41	17,37

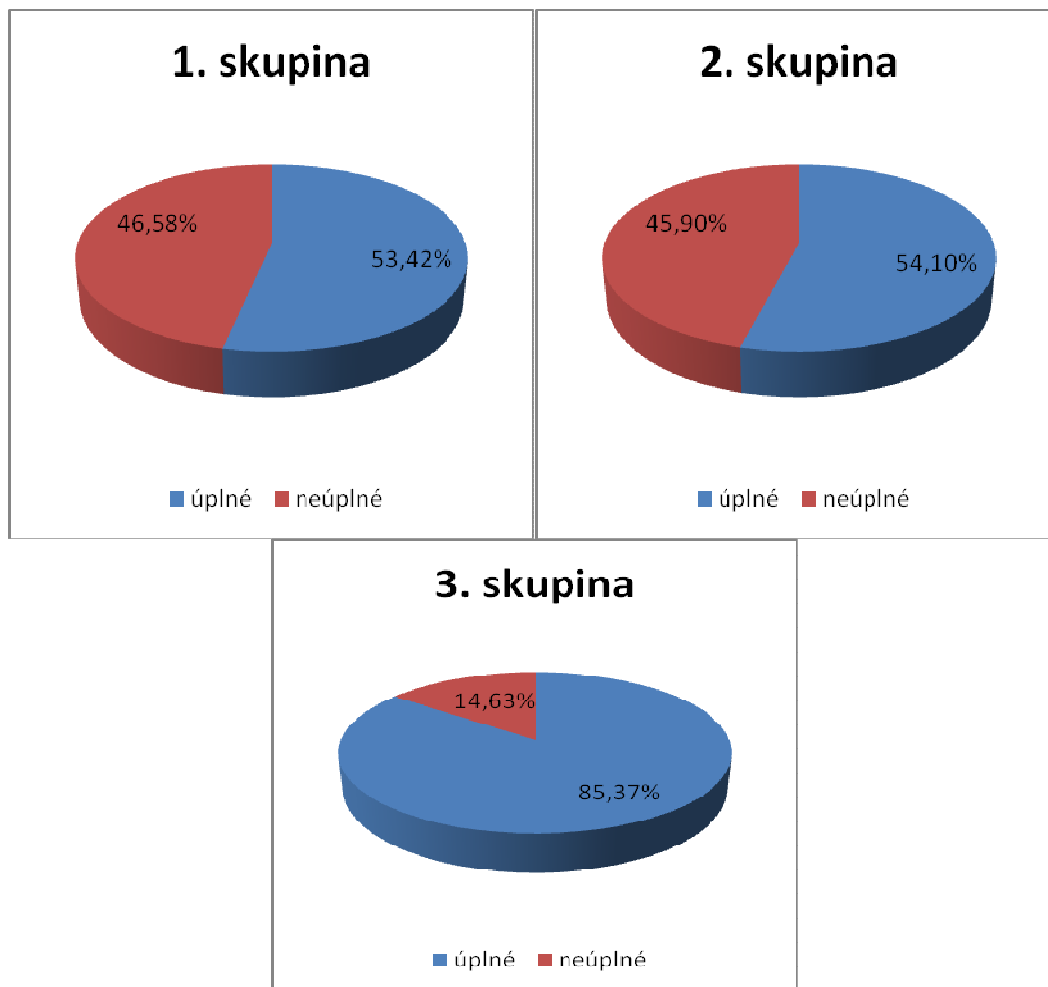
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Otázkou kolik je Vám v současnosti let, jsem respondenty rozdělila do tří věkových skupin (generací), V 1. skupině jsou respondenti ve věku 21 a méně let, z celkového počtu respondentů náleží do této skupiny 73, tj. 30,93 %. 2. skupina respondentů reprezentuje věkové rozmezí 22 – 45 let, z celkového počtu respondentů patří do této skupiny 122 respondentů, tj. 51,69 %. 3. Skupinu tvoří respondenti, kteří spadají do kategorie 46 a více let, z celkového počtu respondentů náleží do této skupiny 41 respondentů, tj. 17,37 %.

3. V jaké rodině žijete nebo jste žil/a?

Úplné

Neúplné

Grafy 2. V jaké rodině žijete nebo jste žil/a?

[Zdroj: Vlastní průzkum provedený v březnu 2012]

Tabulka 5. V jaké rodině žijete nebo jste žil/a?

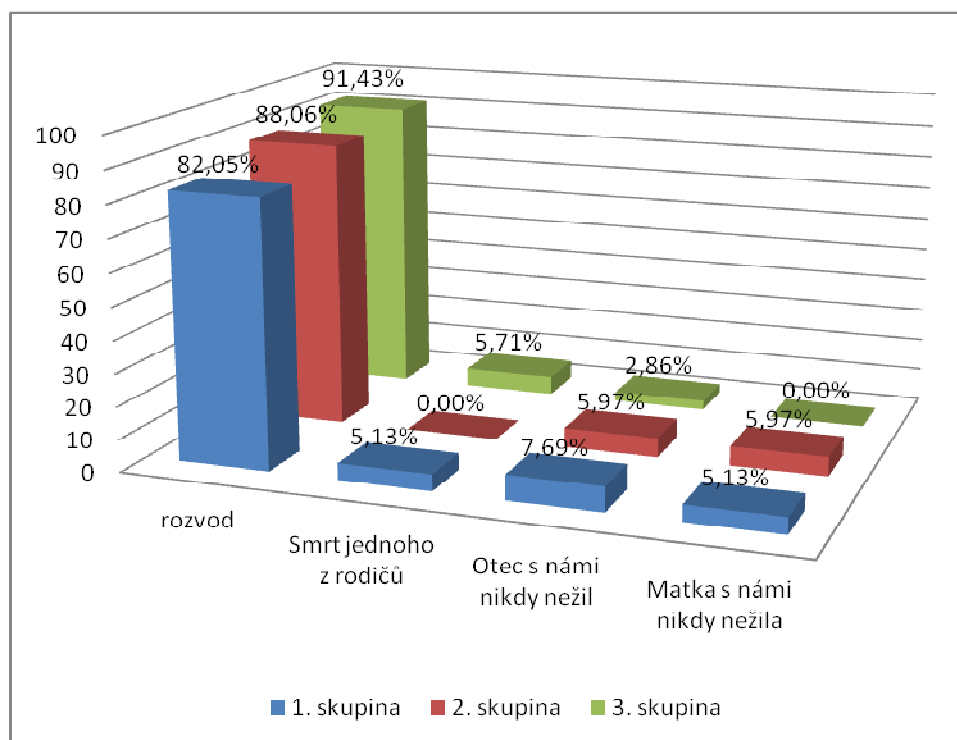
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Neúplné	39	53,42	66	54,10	36	85,37
Úplné	34	46,58	55	45,90	6	14,63

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Podle odpovědí na tuto otázku jsem respondenty dále rozdělila podle kritéria z úplné rodiny a neúplné rodiny. V 1. skupině respondentů bylo 39 z neúplné rodiny, tj. 53,42 %, a 34 respondentů z úplné rodiny, tj. 46,58 %. V 2. skupině 66 respondentů je z neúplné rodiny, tj. 54,10 % a 55 respondentů z úplné rodiny, což představuje 45,90 %. Ve 3. Skupině je 36 respondentů z neúplné rodiny, tj. 85,37 % a 6 respondentů z úplné rodiny, tj. 14,63 %. Celkem 141 respondentů z neúplné rodiny pokračovalo ve vyplňování dotazníku.

4. Pokud jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod:

- a) Rozvod
- b) Smrt jednoho z rodičů
- c) Otec s námi nikdy nežil
- d) Matka s námi nikdy nežila

Graf 3. Pokud jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod.

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 6. Pokud, jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod.

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Rozvod	32	82,05	58	88,06	32	91,43
Smrt jednoho z rodičů	2	5,13	0	0	2	5,71
Otec s námi nikdy nežil	3	7,69	4	5,97	1	2,86
Matka s námi nikdy nežila	2	5,13	4	5,97	0	0

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Touto otázkou, resp. dílčí analýzou získaných dat, jsem vyřadila respondenty, žijící jen s jedním rodičem z jiného důvodu, než byl rozvod. Smrt jednoho z rodičů označili 4 re-

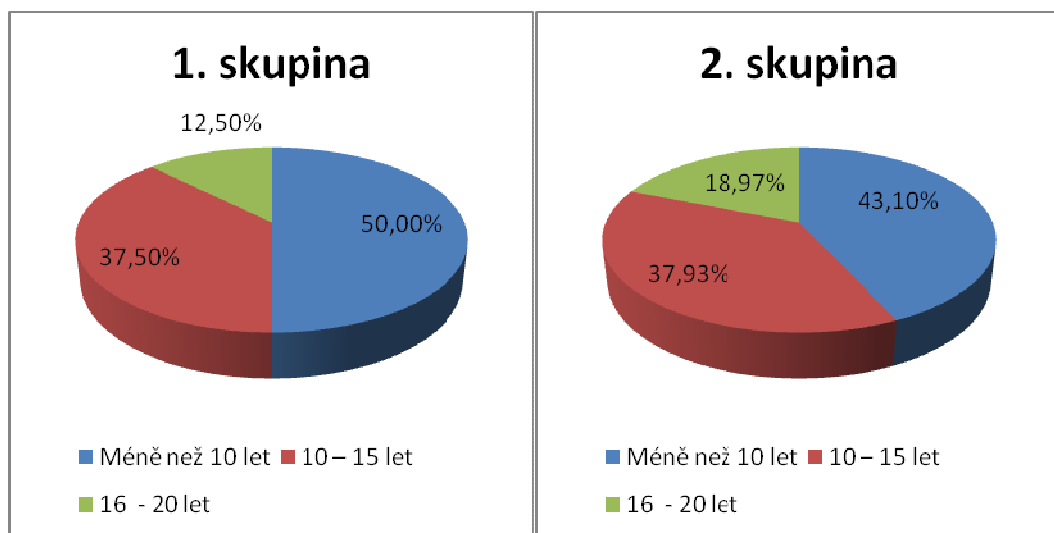
spondenti, tj. 10,84 %, odpověď „otec s námi nikdy nežil“, odpovědělo 9 respondentů, tj. 16,52 % a na odpověď „matka s námi nikdy nežila“, odpovědělo 6 respondentů, tj. 11,10 %. Na otázku „důvodem je rozvod rodičů“ odpovědělo z 1. skupiny 32 respondentů, tj. 82,05 %, z 2. skupiny odpovědělo 59 respondentů, tj. 88,06 % a z 3. skupiny na tuto odpověď reagovalo 32 respondentů, tj. 91,43 %. Touto otázkou došlo k další redukci počtu respondentů, kteří pokračovali v dotazníku.

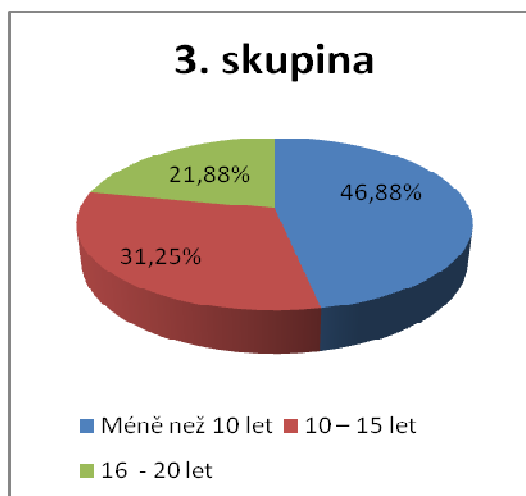
Z celkového počtu respondentů 236, bylo vyřazeno 96 respondentů, kteří žili, nebo žijí v úplné rodině a 18 respondentů, kteří žili s jedním rodičem z jiného důvodu, než byl rozvod. Zbývajících 122 respondentů bude následně bráno jako 100% základna.

5. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?

- a) Méně než 10 let
- b) 10 – 15 let
- c) 16 - 20 let

Grafy 3. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?

Grafy 4. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?

[Zdroj: Vlastní průzkum provedený v březnu 2012]

Tabulka 7. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?

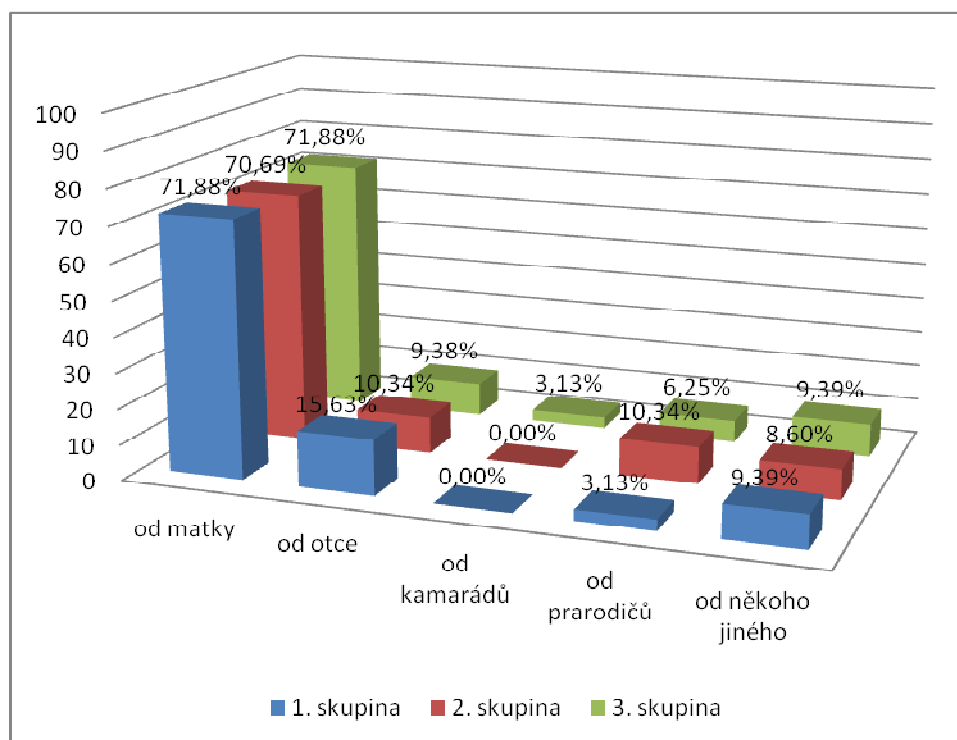
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Méně než 10 let	16	50	25	43,10	15	46,88
10 – 15 let	12	37,50	22	37,93	10	31,25
16 - 20 let	4	12,50	11	18,97	7	21,88

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

K této otázce se vyjádřilo celkem 122 respondentů. Respondenti ve všech třech skupinách označili, že jim při rozvodu rodičů bylo méně než 10 let, a to v pořadí: první byla 2. skupina s 25 respondenty, tj. 43,10 %, další v pořadí 1. skupina s 16 respondenty, tj. 50 % a 3. skupina 15 respondentů, tj. 46,88 %. Z odpovědí je zřejmé, že k rozvodům rodičů docházelo ve všech třech zkoumaných generacích s dětmi do 10 let.

6. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?

- a) Od matky
- b) Od otce
- c) Od kamarádů
- d) Od prarodičů
- e) Od někoho jiného, uveďte od koho: (sourozenec, sousedi, učitelé)

Graf 4. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 8. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?

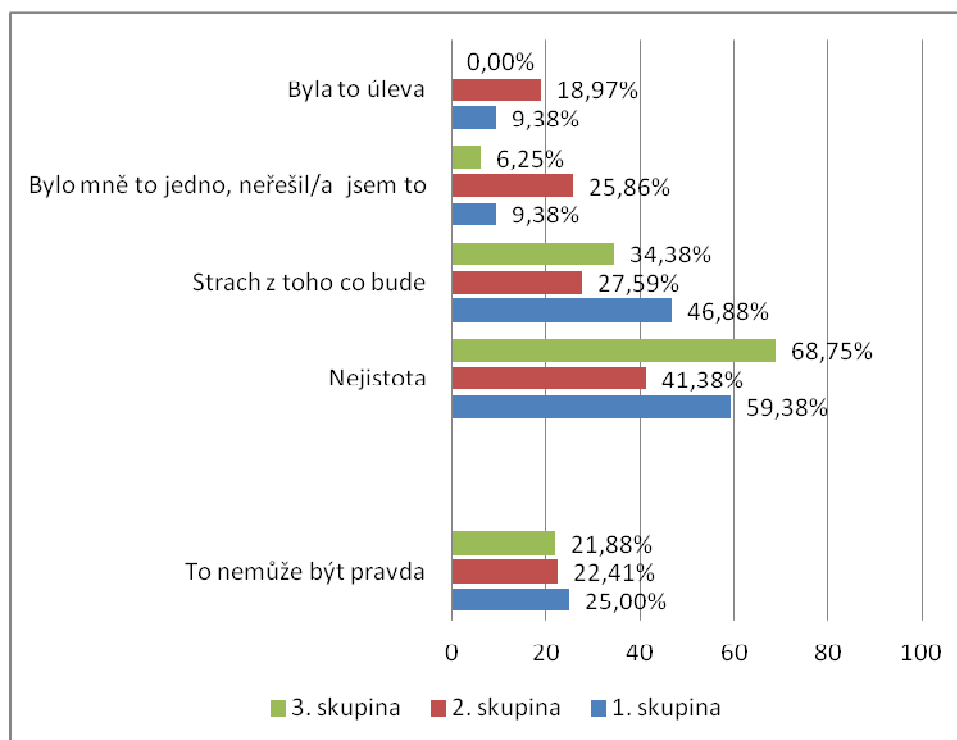
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
Od matky	23	71,88	41	70,69	23	71,88
Od otce	5	15,63	6	10,34	3	9,38
Od kamarádů	0	0	0	0	1	3,13
Od prarodičů	1	3,13	6	10,34	2	6,25
Od někoho jiného	3	9,39	5	8,60	3	9,39

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Respondenti ve všech třech věkových skupinách jednoznačně označili, že o rozvodu rodičů se dozvěděli od matky. V 1. skupině to bylo 23 respondentů, což je 71,88 %, v 2. skupině 41 respondentů, v % představuje 70,69 a ve 3. skupině odpovědělo 23 respondentů, což představuje 71,88 %.

7. Jaké jste měl/a pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?

- a) To nemůže být pravda
- b) Nejistota
- c) Strach z toho co bude
- d) Bylo mně to jedno, neřešil/a jsem to
- e) Byla to úleva (např. tatínek týral matku i děti – spolužačka)

Graf 5. Jaké jste měl/la pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 9. Jaké jste měl/la pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet respondentů	%	počet re-spondentů	%
To nemůže být pravda	8	25	13	22,41	7	21,88
Nejistota	19	59,38	24	41,38	22	68,75
Strach z toho, co bude	15	46,88	16	27,59	11	34,38
Bylo mně to jedno, neřešil/a jsem to	3	9,38	15	25,86	2	6,25
Byla to úleva	3	9,38	11	18,97	0	0

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

V těchto získaných lze vidět, že nejistota a strach z toho co bude, jsou nejčetnějšími pocity po rozvodu rodičů u všech generací.

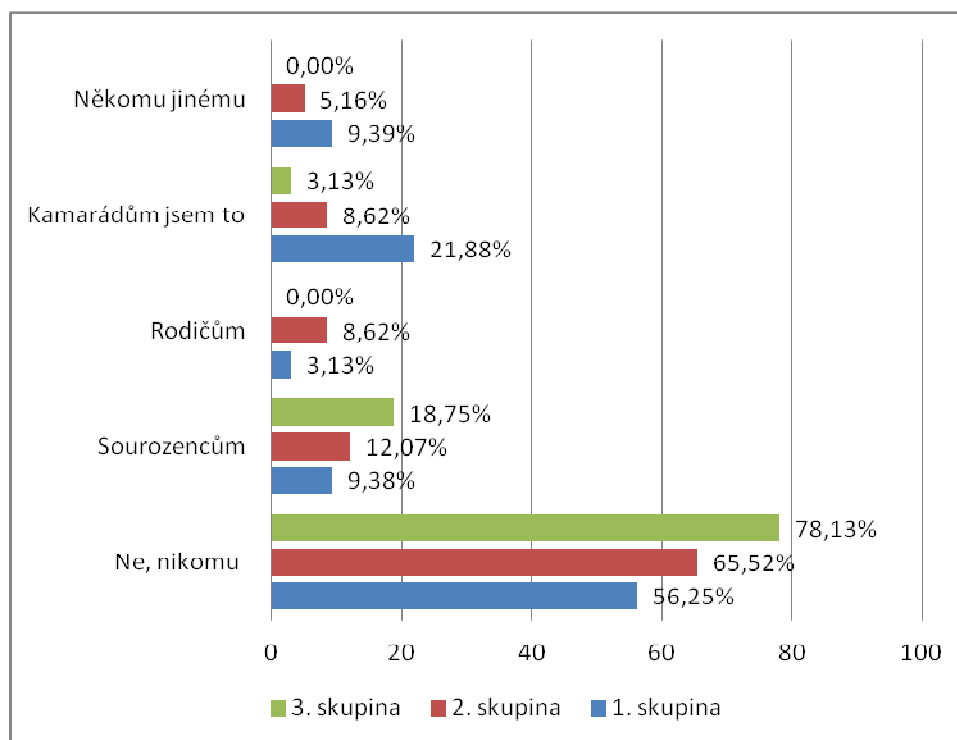
V 1. Skupině 19 respondentů označilo nejistotu, tj. 59,38 % a následně strach z toho, co bude, označilo 15 respondentů, tj. 46,88 %. 8 respondentů, tj. 25 % v této generaci označilo odpověď – to nemůže být pravda a pro 3 respondenty, tj. 9,38 %, to byla úleva a 3 respondenti, tj. 9,38 % to neřešili.

V 2. skupině 24 respondentů označilo nejistotu, tj. 41,38 % a následně strach z toho, co bude, označilo 16 respondentů, tj. 27,59 %. 13 respondentů, tj. 22,41 % v této generaci označilo odpověď – to nemůže být pravda a pro 11 respondentů, tj. 18,97 %, to byla úleva a 11 respondentů, tj. 18,97 % to neřešili.

Ve 3. skupině 22 respondentů označilo nejistotu, tj. 68,75 % a následně strach z toho, co bude, označilo 11 respondentů, tj. 34,38 %. 7 respondentů, tj. 21,88 % v této generaci označilo odpověď – to nemůže být pravda, a jen 2 respondenti, tj. 6,25 % to neřešili. Ve třetí generaci žádný respondent neoznačil odpověď - byla to úleva, snad proto, že v té době žádné dítě nechtělo být z rozvedené rodiny, protože byli často okolím „nálepkováni“.

8. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?

- a) Ne, nikomu
- b) Sourozencům
- c) Rodičům
- d) Kamarádům
- e) Někomu jinému, uveďte komu:

Graf 6. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 10. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Ne, nikomu	18	56,25	38	65,52	25	78,13
Sourozencům	3	9,38	7	12,07	6	18,75
Rodičům	1	3,13	5	8,62	0	0
Kamarádům	7	21,88	5	8,62	1	3,13
Někomu jinému	3	9,39	3	5,16	0	0

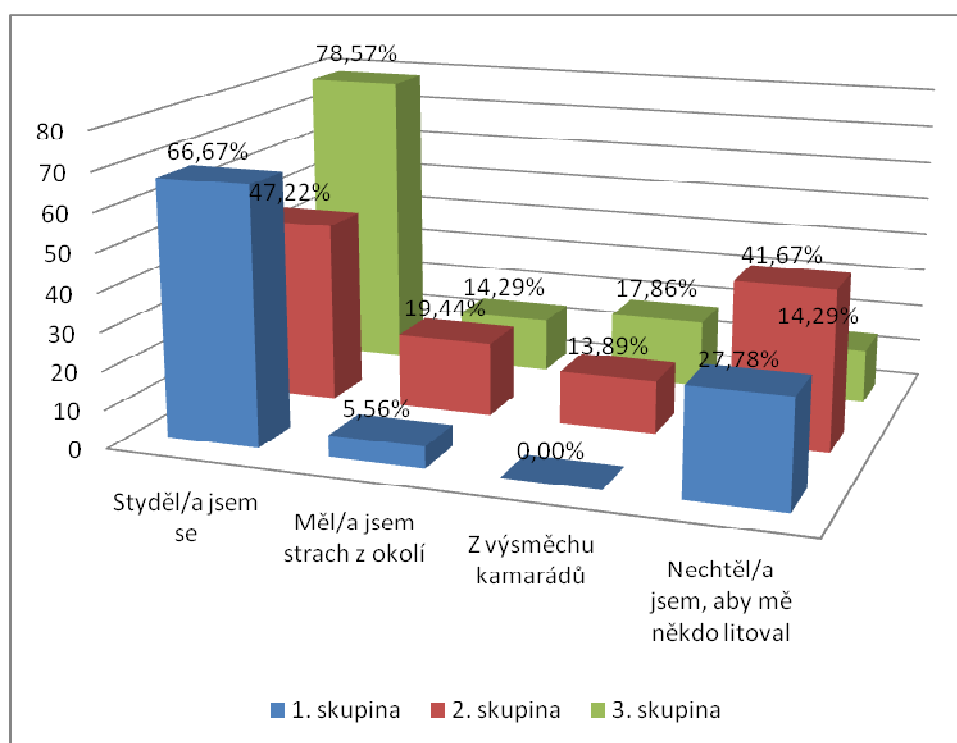
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Ve všech třech věkových skupinách respondenti odpověděli, že se nikomu nesvěřovali. V 1. skupině takto odpovědělo 18 respondentů, tj. 56,25 %, ve 2. skupině 38 respondentů, tj. 65,52 % a ve 3. skupině se nikomu nesvěřovalo 25 respondentů, tj. 78,13 %.

9. Pokud jste se neshvěoval /a nikomu, z jakého důvodu?

- a) Styděl/a jsem se
- b) Měl/a jsem strach z okolí
- c) Z výsměchu kamarádů
- d) Nechtěl/a jsem, aby mě někdo litoval

Graf 7. Pokud jste se neshvěoval /a nikomu, z jakého důvodu?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 11. Pokud jste se nesvěřoval /a nikomu, z jakého důvodu?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Styděl/a jsem se	12	66,67	17	47,22	22	78,57
Měl/a jsem strach z okolí	1	5,56	7	19,44	4	14,29
Z výsměchu kama-	0	0	5	13,89	5	17,86
Nechtěl/a jsem,	5	27,78	15	41,67	4	14,29

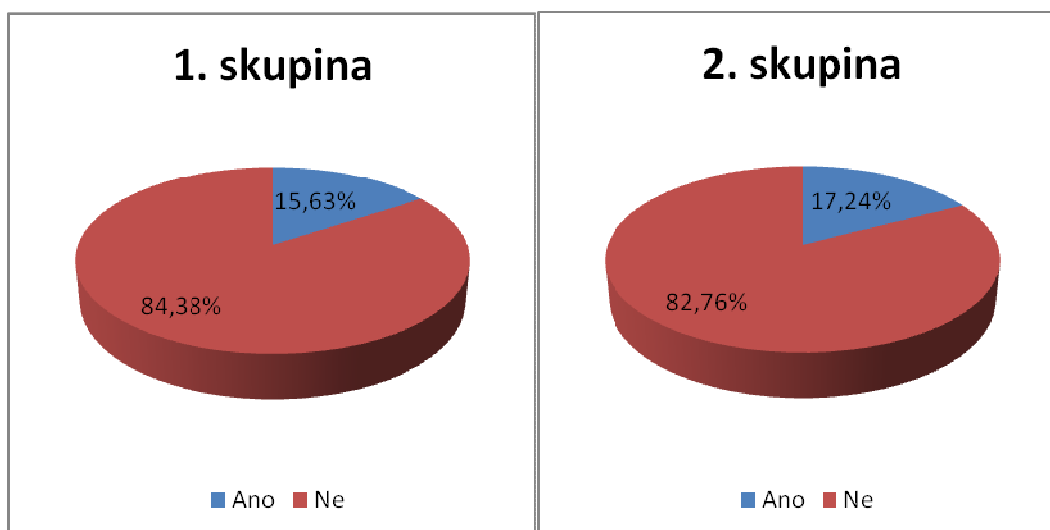
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Jako důvod, proč se nikomu respondenti nesvěřovali, byla nejvíce označena odpověď u všech věkových skupin – styděl jsem se. V 1. Skupině odpovědělo 12 respondentů, tj. 66,67 %, ve 2. skupině takto odpovědělo 17 respondentů, tj. 47,22 % a ve 3. skupině to bylo 22 respondentů, tj. 75,57 %.

10. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?

- a) Ano
- b) Ne

Grafy 5. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?

Grafy 6. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 12. Dávalo, Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?

odpověď	1. skupina 21 a méně let		2. skupina 22 – 45 let		3. skupina 46 a více let	
	počet re- spondentů	%	počet re- spondentů	%	počet re- spondentů	%
	Ano	5	15,63	10	17,24	23
Ne	27	84,38	48	82,76	9	28,13

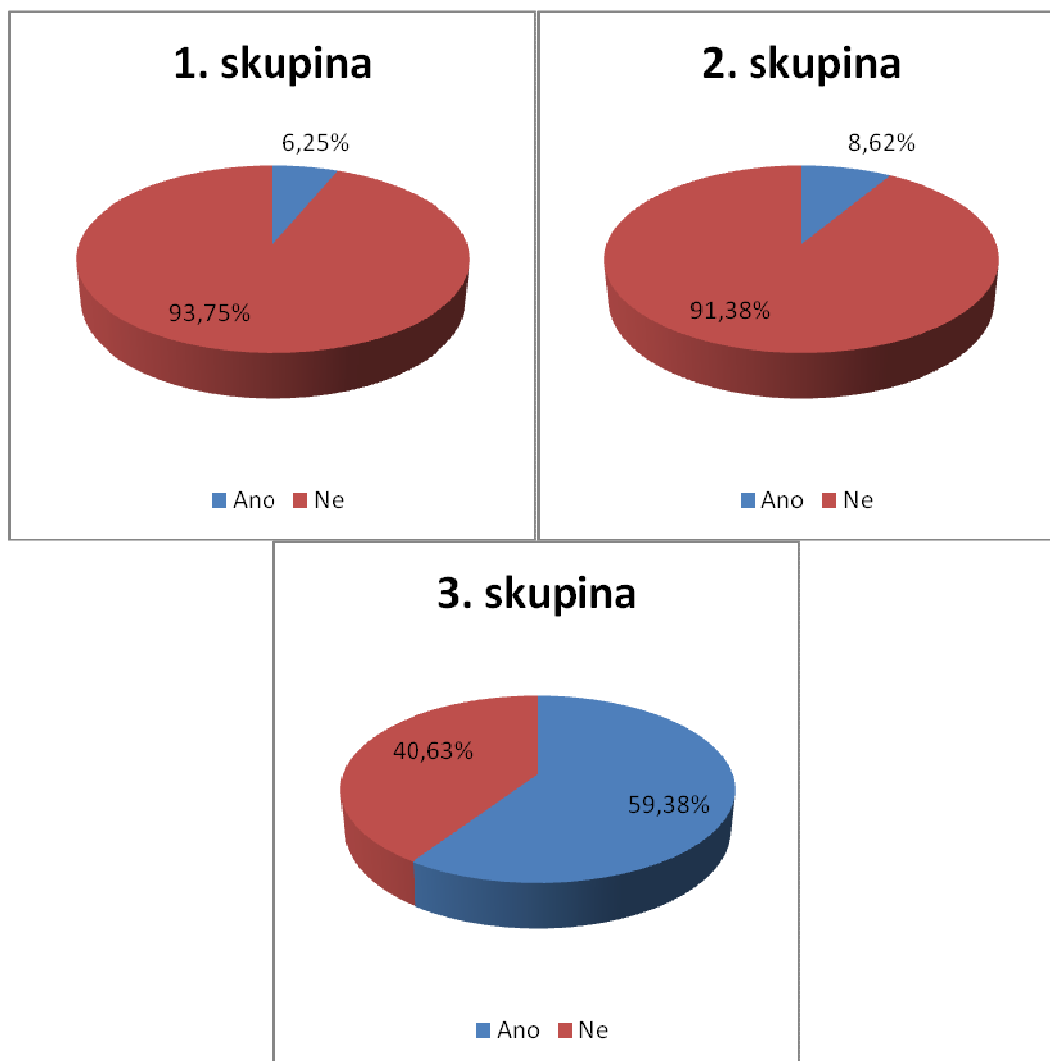
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Ze získaných údajů lze říci, že v 1. a 2. věkové skupině převládla odpověď „ne“ a to v 1. skupině 27 respondentů, tj. 84,38 % a ve 2. skupině 48 respondentů, tj. 82,76 %. 23 respondentů, tj. 71,88 % z 3. věkové skupiny odpovědělo ano a jen 9 respondentů, tj. 28,13 % odpovědělo ne. Dovožuji zde souvislost s již dříve zmiňovaným „nálepkováním“ dětí.

11. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníky?

- a) Ano
- b) Ne

Grafy 7. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníky?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 13. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníky?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
Ano	2	6,25	5	8,62	19	59,38
Ne	30	93,75	53	91,38	13	40,63

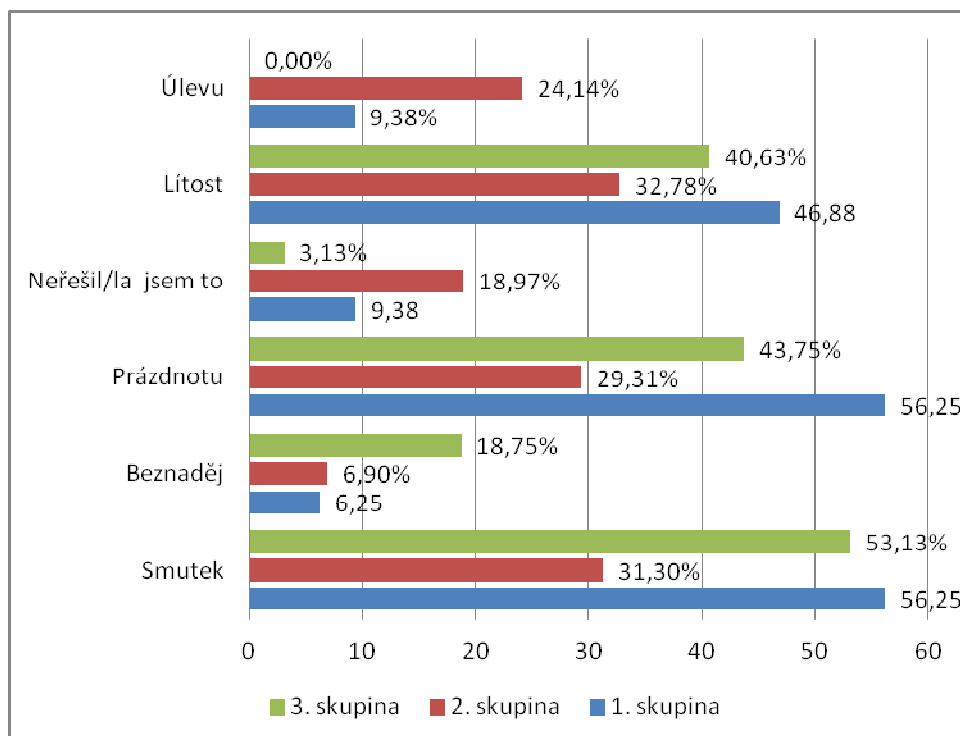
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Z těchto získaných odpovědí lze říci, že nejvíce byla postihnuta 3. věková skupina, zde 19 respondentů, tj. 59,38 % označilo odpověď „ano“. Pro děti 3. věkové skupiny byl rozvod rodičů těžší, než pro děti v pozdější a současné době, co se týká reakce okolí a vrstevníků.

12. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?

- a) Smutek
- b) Beznaděj
- c) Prázdnotu
- d) Neřešil/a jsem to
- e) Lítost
- f) Úlevu

Graf 8. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 14. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respondentů	%	počet respondentů	%	počet respondentů	%
Smutek	18	56,25	18	31,30	17	53,13
Beznaděj	2	6,25	4	6,90	6	18,75
Prázdnotu	18	56,25	17	29,31	14	43,75
Neřešil/la jsem to	3	9,38	11	18,97	1	3,13
Lítost	15	46,88	19	32,78	13	40,63
Úlevu	3	9,38	14	24,14	0	0

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

V této otázce měli respondenti možnost vyjádřit své pocity, které prožívali při odchodu jednoho z rodičů od rodiny. Respondenti po nabídce velké škály nabízených pocitů označili nejvíce lítost, prázdnotu a smutek.

V 1. skupině 18 respondentů označilo za nejvýraznější pocit smutek, tj. 56,25 %, stejný počet respondentů označil i prázdnotu (18, tj. 56,25 %). Na třetím místě 15 respondentů označilo lítost, tj. 46,88 %.

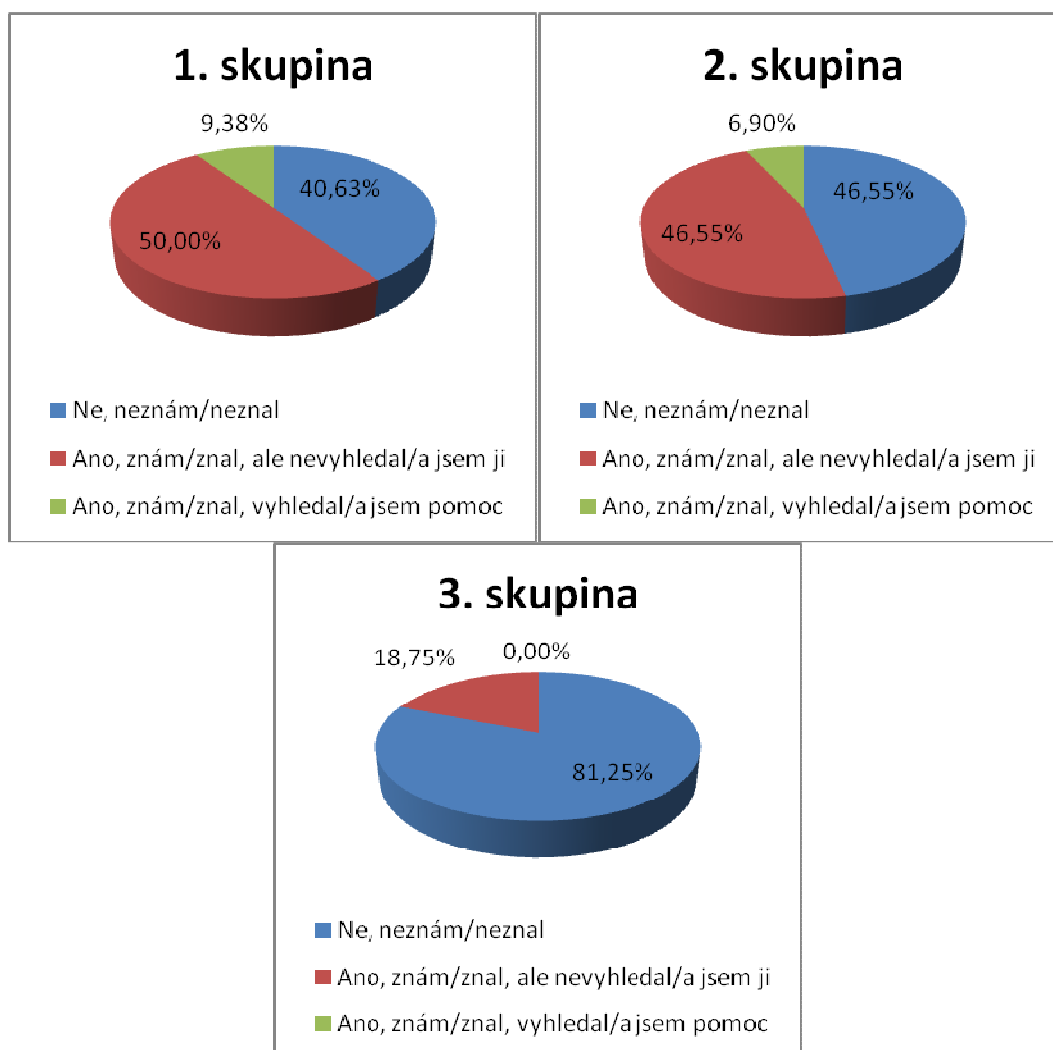
Ve 2. skupině nejvíce respondentů označilo lítost, a to 19 respondentů, tj. 32,78 %, další byl označen 18 respondenty smutek, tj. 31,30 % a prázdnotu označilo 17 respondentů, tj. 29,31 %.

V 3. skupině 17 respondentů, tj. 53,13 % označilo odpověď smutek, na druhém místě prázdnota – 14 respondentů, tj. 43,75 % a na třetím místě 13 respondentů z celé skupiny označilo lítost, tj. 40,63 %.

13. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí apod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?

- Ne, neznám/neznal
- Ano, znám/znal, ale nevyhledal/a jsem ji
- Ano, znám/znal, vyhledal/a jsem pomoc

Grafy 8. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí apod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 15. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí apod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Ne, neznám/neznal	13	40,63	27	46,55	26	81,26
Ano, znám/znal, ale nevyhledal/a	16	50	27	46,55	6	18,71
Ano, znám/znal, vyhledal/a jsem	3	9,38	4	6,90	0	0

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

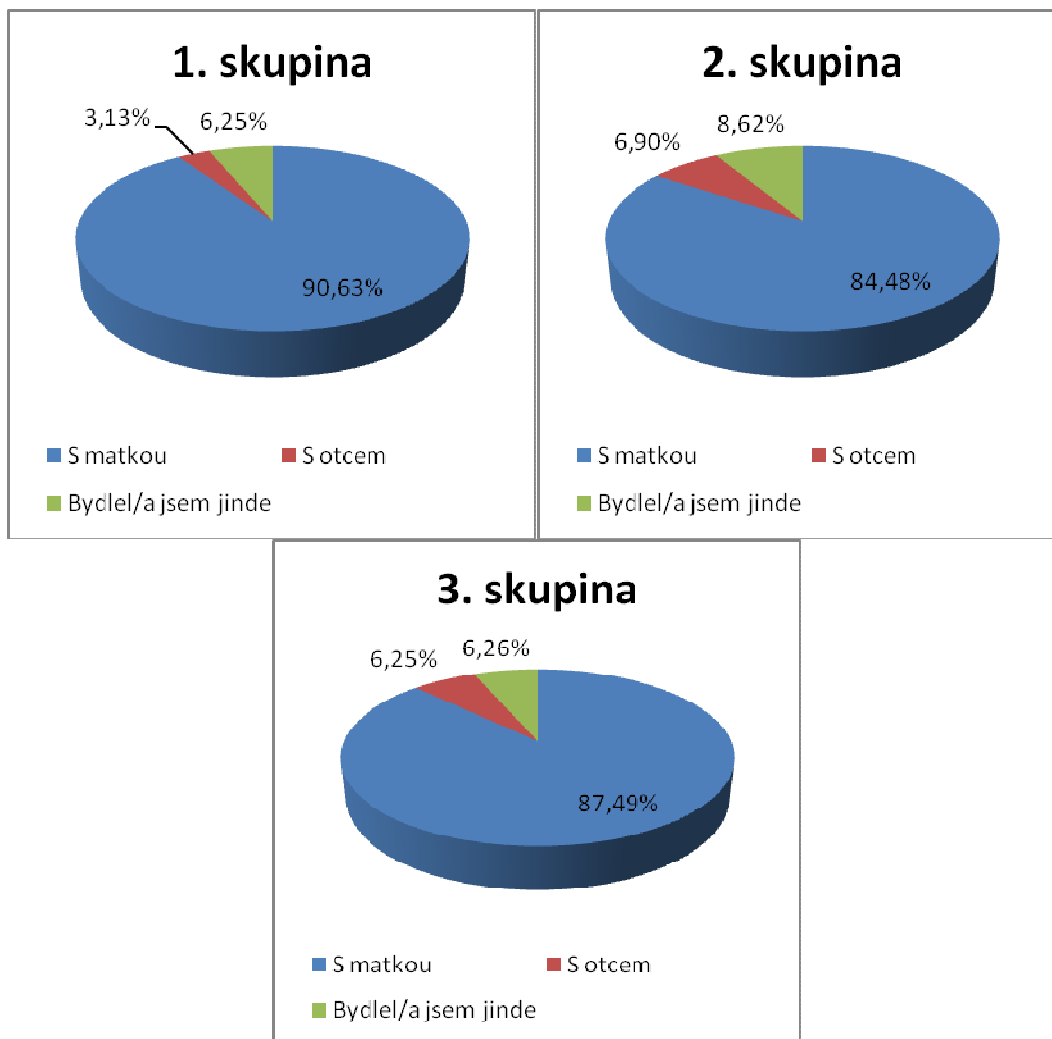
Odpovědi na tuhle otázku splnily více méně očekávání. V 1. věkové skupině 16 respondentů různé formy odborné pomoci zná, ale nikdy ji nevyhledala, ani nevyužila a 13 respondentů, tj. 40,63 %, nezná žádnou odbornou pomoc.

Ve 2. skupině respondenti shodným počtem 27, tj. 46,55 % označili odpověď „neznám“, a „znám“, ale nevyhledal pomoc.

Ve 3. skupině 26 respondentů, tj. 81,26 % označilo odpověď, „neznám“. Je to adekvátní odpověď, protože v době kdy tato věková skupina respondentů se vyrovnávala se situací rozvodu rodičů, nepůsobily linky bezpečí, školní psychologové apod.

14. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?

- a) S matkou
- b) S otcem
- c) Bydlel/a jsem jinde. Uveďte kde:

Grafy 9. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 16. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respondentů	%	počet respondentů	%	počet respondentů	%
S matkou	29	90,63	49	84,48	28	87,5
S otcem	1	3,13	4	6,90	2	6,25
Bydlel/a jsem jinde	2	6,26	5	8,6	2	6,26

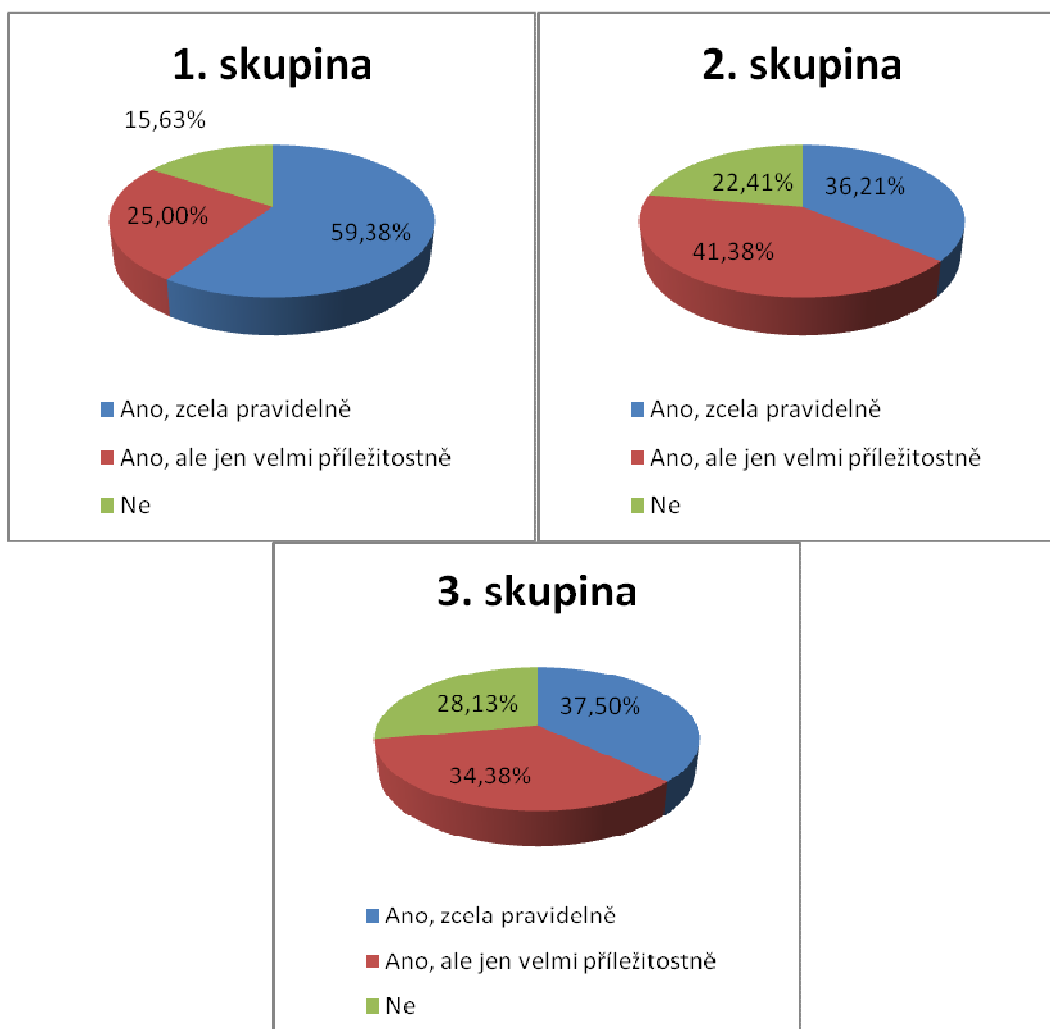
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

U této otázky měli možnost respondenti napsat jednu z odpovědí dle vlastní zkušenosti. Jen malé procento respondentů napsalo, že po rozvodu rodičů zůstalo bydlet u babičky, u prarodičů, se svým partnerem, nebo byla využita u dětí střídavá péče. Respondenti všech tří věkových skupin nejvíce označili odpověď - s matkou. V 1. skupině označilo tuto odpověď 29 respondentů, tj. 90,63 %, ve 2. skupině to bylo 49 respondentů, tj. 84,48 % a ve 3. skupině tuhle odpověď označilo 28 respondentů, tj. 87,50 %.

15. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydli jste?

- a) Ano, zcela pravidelně
- b) Ano, ale jen velmi příležitostně
- c) Ne

Grafy 10. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydli jste?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 17. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydleli jste?

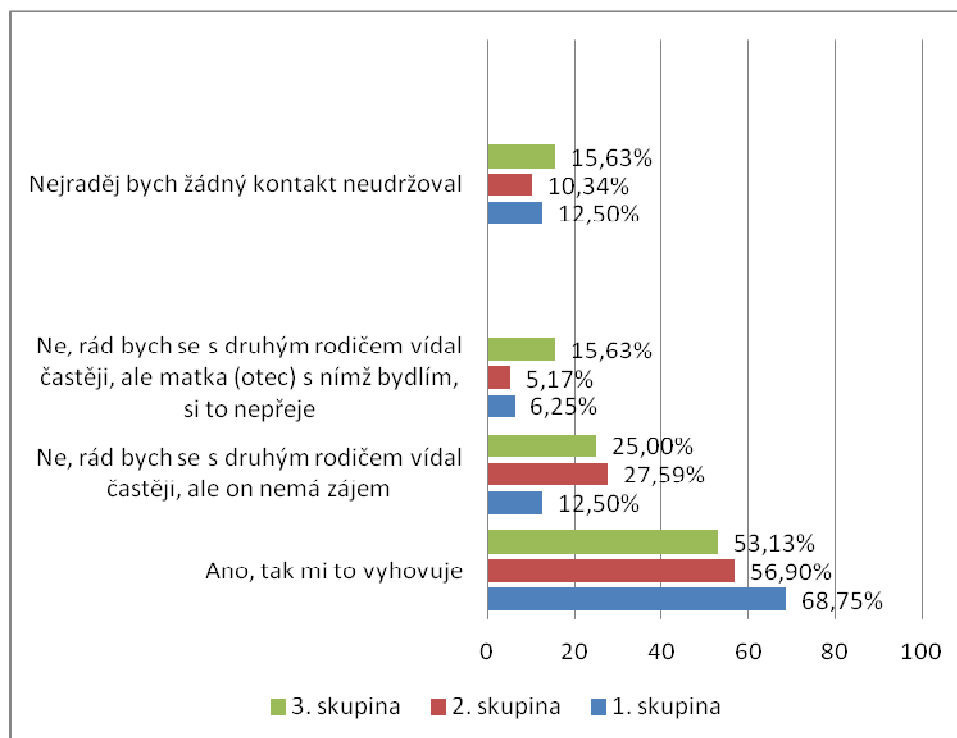
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Ano, zcela pravidelně	19	59,38	21	36,21	12	37,5
Ano, ale jen velmi příležitostně	8	25	24	41,38	11	34,38
Ne	5	15,63	13	22,41	9	28,13

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

V 1. skupině 19 respondentů, tj. 59,38 % odpovědělo ano, zcela pravidelně se stýká s rodičem, se kterým nebydlí, v 2. skupině 24 respondentů, tj. 41,38 % označilo odpověď ano, ale jen velmi příležitostně, a 3. skupina 12 respondentů, tj. 37,5 %, že se zcela pravidelně stýká s rodičem, s kterým nebydlí.

16. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?

- Ano, tak mi to vyhovuje
- Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale on nemá zájem
- Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale matka (otec) s nímž bydlím, si to nepřeje
- Nejraděj bych žádný kontakt neudržoval

Graf 9. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 18. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respondentů	%	počet respondentů	%	počet respondentů	%
Ano, tak mi to vyhovuje	22	68,75	33	56,9	17	53,13
Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale on nemá zájem	4	12,5	16	27,59	8	25
Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale matka (otec)	2	6,25	3	5,17	2	15,63
Nejraděj bych žádný kontakt neudržel	4	12,5	6	10,34	5	15,63

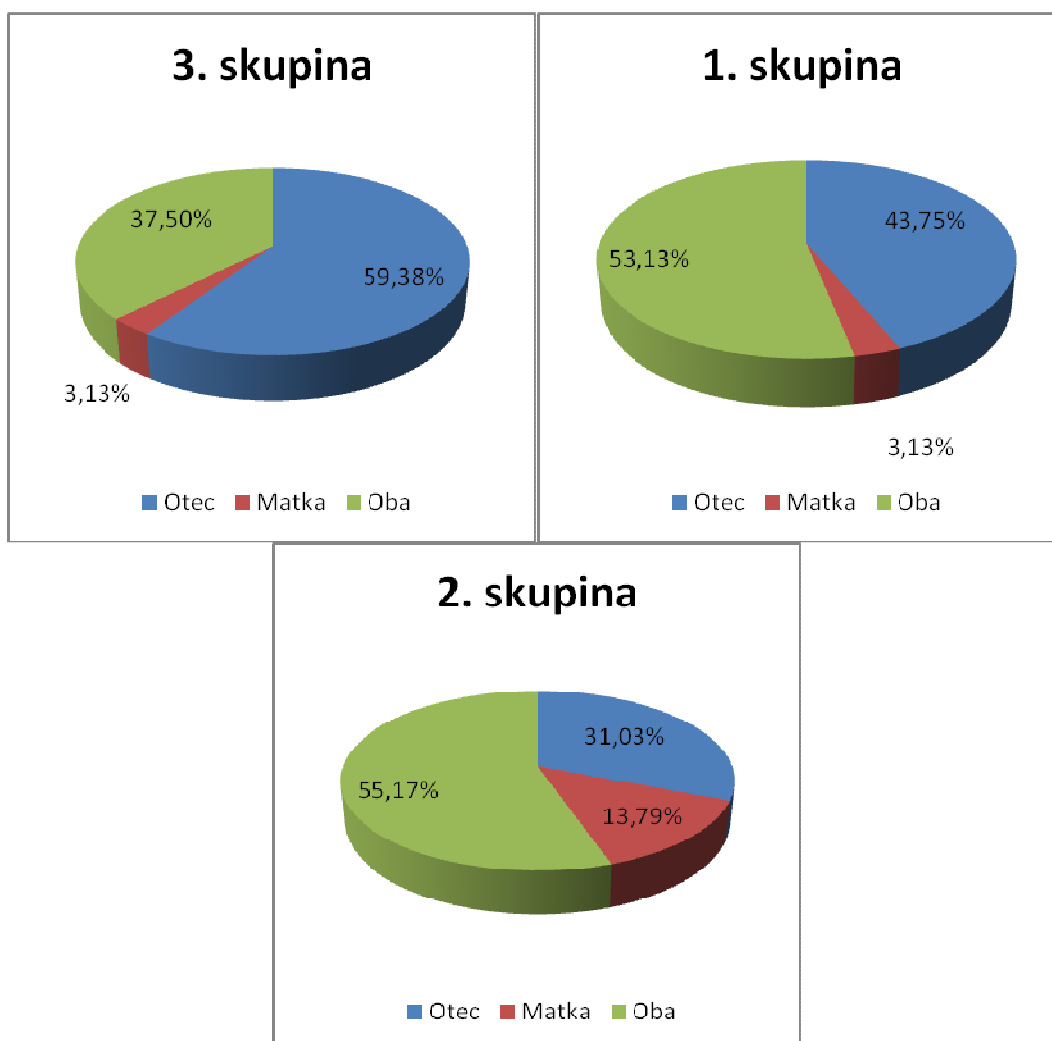
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Touto otázkou respondenti vyjádřili jak významný, nebo vyhovující, je pro ně styk s druhým rodičem. Všechny věkové skupiny odpověděli jednoznačně ano, tak mi to vyhovuje. V 1. skupině odpovědělo touto odpovědí 22 respondentů, tj. 68,75 %, ve 2. skupině 33 respondentů, tj. 56,9 % a ve 3. skupině souhlasně odpovědělo 17 respondentů, tj. 53,13 %.

17. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?

- a) Otec
- b) Matka
- c) Oba

Grafy 11. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 19. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?

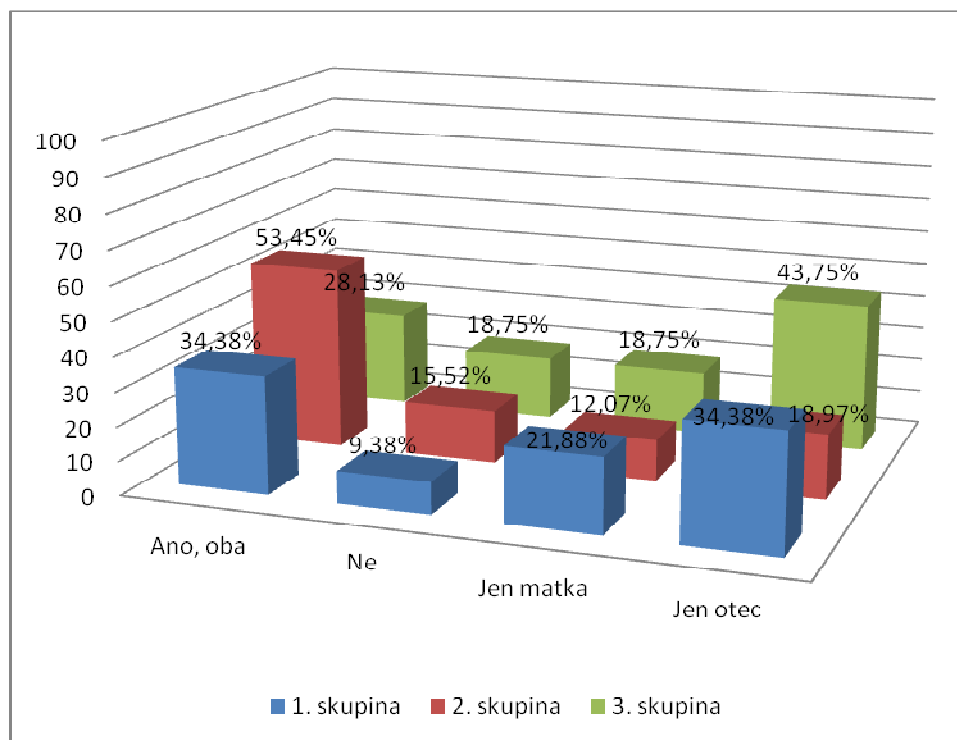
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
Otec	14	43,75	18	31,03	19	59,38
Matka	1	3,13	8	13,79	1	3,13
Oba	17	53,13	32	55,17	12	37,5

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Odpovědi na tuto otázku nám vypovídají, jak tu situaci viděly děti svými očima v tehdejší době. 1. skupina označila, že vinu na rozvodu měli oba rodiče a to 14 respondentů, tj. 43,75 %, taktéž 2. skupina v počtu 32 respondentů, tj. 55,17 % označila stejnou odpověď. 3. skupina v počtu 19 respondentů, tj. 59,38 % volila odpověď, že to byl otec, který měl vinu na rozvodu manželství.

18. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?

- a) Ano, oba
- b) Ne
- c) Jen matka
- d) Jen otec

Graf 10. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 20. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?

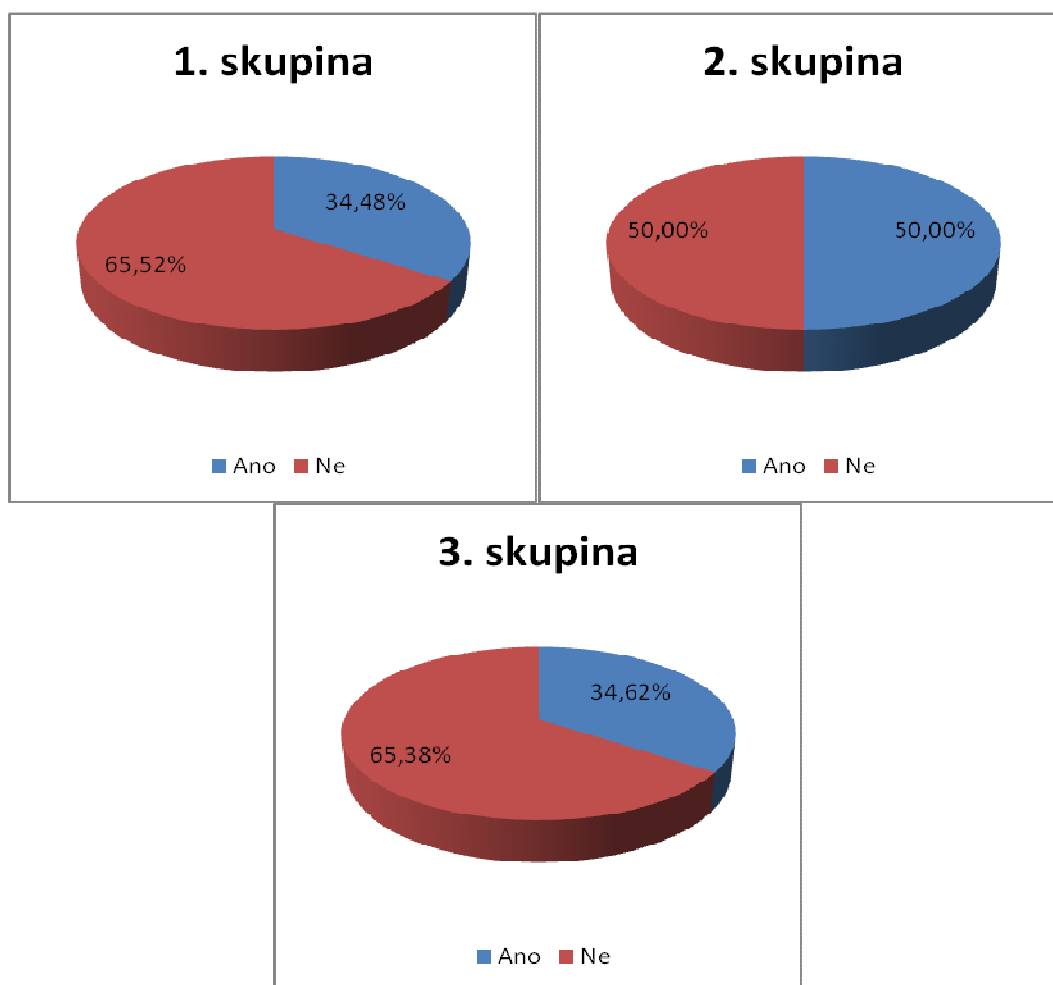
odpověď	1. skupina 21 a méně let		2. skupina 22 – 45 let		3. skupina 46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
	Ano, oba	11	34,38	31	53,45	9
Ne	3	9,38	9	15,52	6	18,75
Jen matka	7	21,88	7	12,07	3	18,75
Jen otec	11	34,38	11	18,97	14	43,75

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

1. skupina v počtu 11 respondentů, tj. 34,38 % odpověděla stejně na dvě odpovědi a to: ano, oba a jen otec. 2. skupina v počtu 31 respondentů, tj. 53,45 % odpovědělo, že oba rodiče si našli nového partnera a ve 3. skupině 14 respondentů, tj. 43,75 % sdělilo na danou otázku odpověď, že jen otec si našel jinou partnerku.

19. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?

- a) Ano
- b) Ne

Grafy 12. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 21. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?

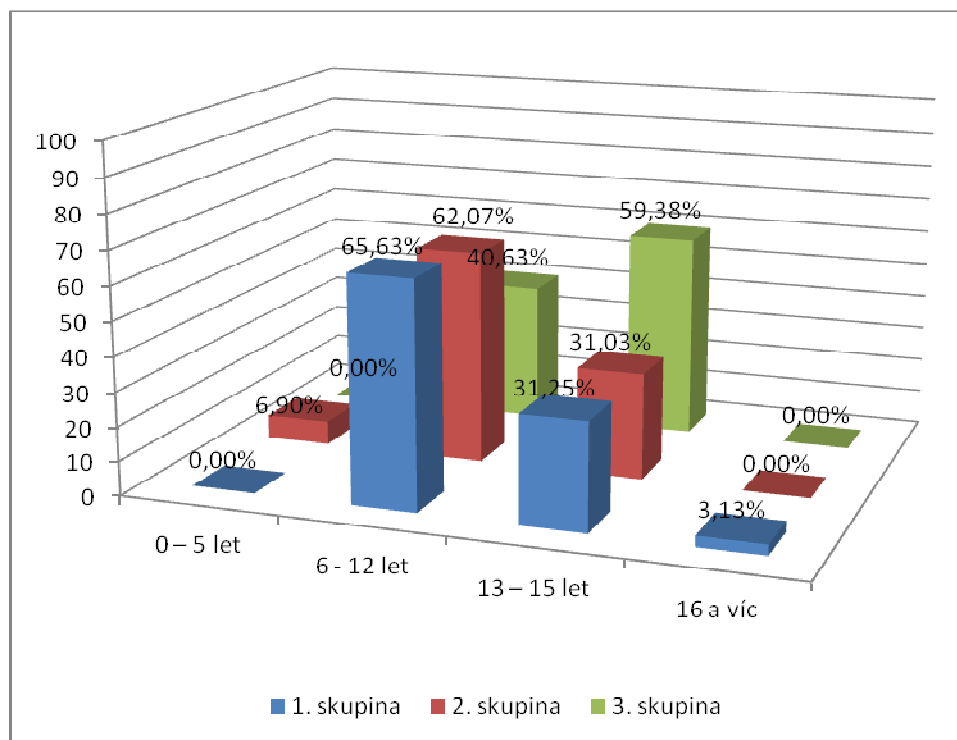
odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
Ano	10	34,48	22	55,1	9	34,62
Ne	19	65,52	22	44,9	17	65,38

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

19 respondentů, tj. 65,52 % 1. skupiny odpovědělo ne, ve 2. skupině odpovědělo souhlasně na obě odpovědi 22 respondentů, tj. 44,9 % a 17 respondentů, tj. 65,38 % ve 3. skupině odpovědělo, že nepřijali nového partnera bez větších problémů.

20. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?

- a) 0 – 5 let
- b) 6 - 12 let
- c) 13 – 15 let
- d) 16 a víc

Graf 11. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 22. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
0 – 5 let	0	0	4	6,9	0	0
6 - 12 let	21	65,63	36	62,07	13	40,63
13 – 15 let	10	31,25	18	31,03	19	59,38
16 a více	1	3,13	0	0	0	0

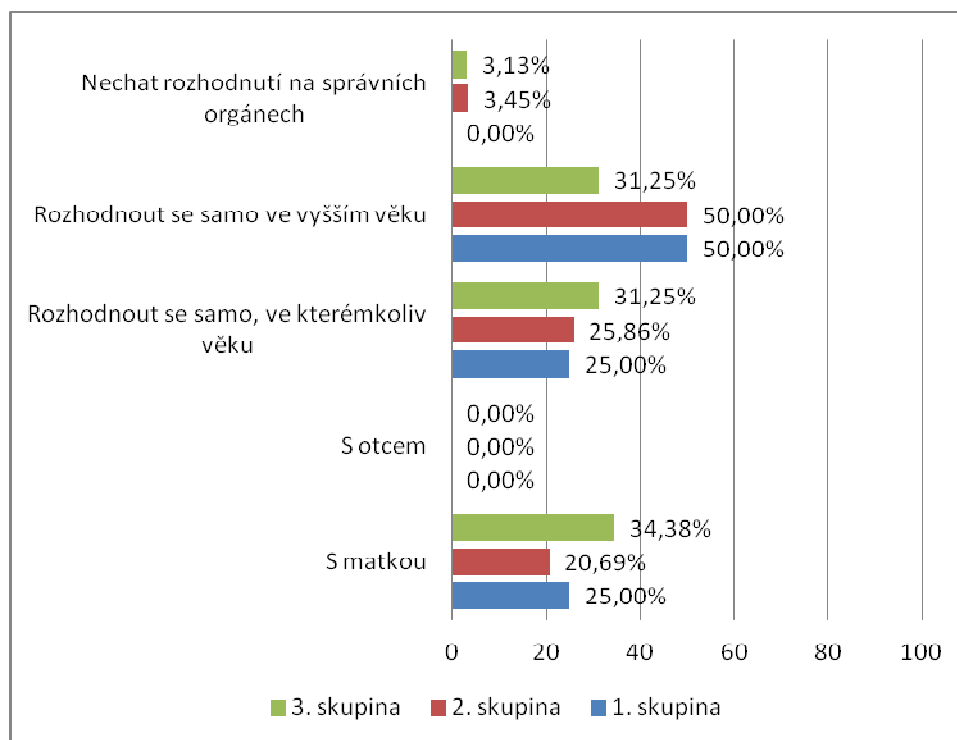
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Na tuto otázku se odpovědi liší. 1. a 2. věková skupina se shodla, že se rozvod rodičů nejvíce dotkne dětí ve věkové hranici 6 - 12 let. V 1. skupině to bylo 21 respondentů, tj. 65,63 %, v 2. skupině souhlasně odpovědělo 36 respondentů, tj. 62,07 %. 3. věková skupina v počtu 19 respondentů, tj. 59,38 % označila, že rozvod rodičů se nejvíce dotkne věkové skupiny dětí 13 – 15 let.

21. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?

- a) S matkou
- b) S otcem
- c) Rozhodnout se samo, ve kterémkoliv věku
- d) Rozhodnout se samo ve vyšším věku
- e) Nechat rozhodnutí na správních orgánech

Graf 12. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 23. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
S matkou	8	25	12	20,69	11	34,38
S otcem	0	0	0	0	0	0
Rozhodnout se sa- mo, ve kterémkoliv	8	25	15	25,86	10	31,25
Rozhodnout se sa- mo ve vyšším věku	16	50	29	50	10	31,25
Nechat rozhodnutí na správních orgá- nech	0	0	2	3,45	1	3,13

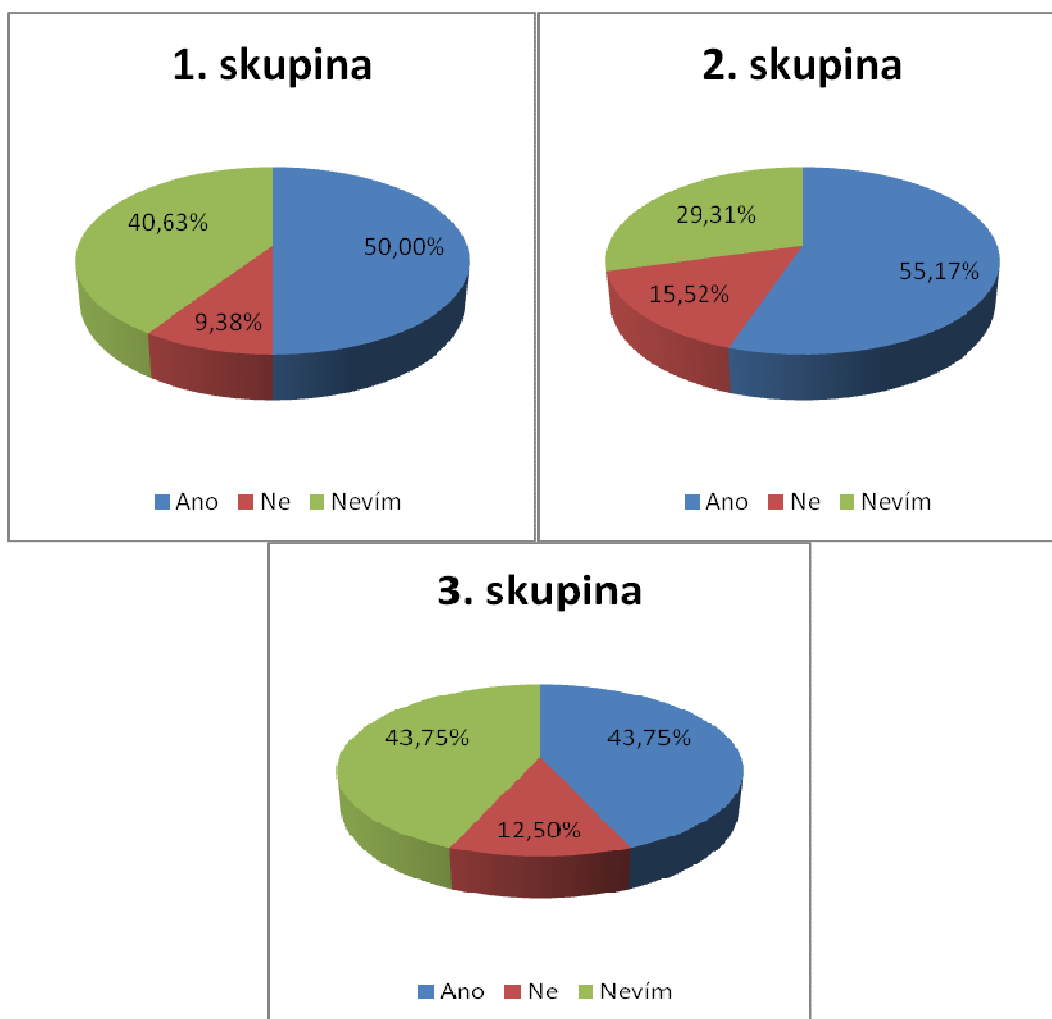
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

V 1. skupině 16 respondentů, tj. 50 %, by bylo raději dalo možnost dítěti se samo rozhodnout ve vyšším věku, ve 2. skupině souhlasně odpovědělo 29 respondentů, tj. 50 %, a jen ve 3. skupině 11 respondentů, tj. 34,38 % odpovědělo, že dítě by mělo zůstat s matkou.

22. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Grafy 13. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 24. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respondentů	%	počet respondentů	%	počet respondentů	%
Ano	16	50	32	55,17	14	43,75
Ne	3	9,38	9	15,52	4	12,5
Nevím	13	40,63	17	29,31	14	43,75

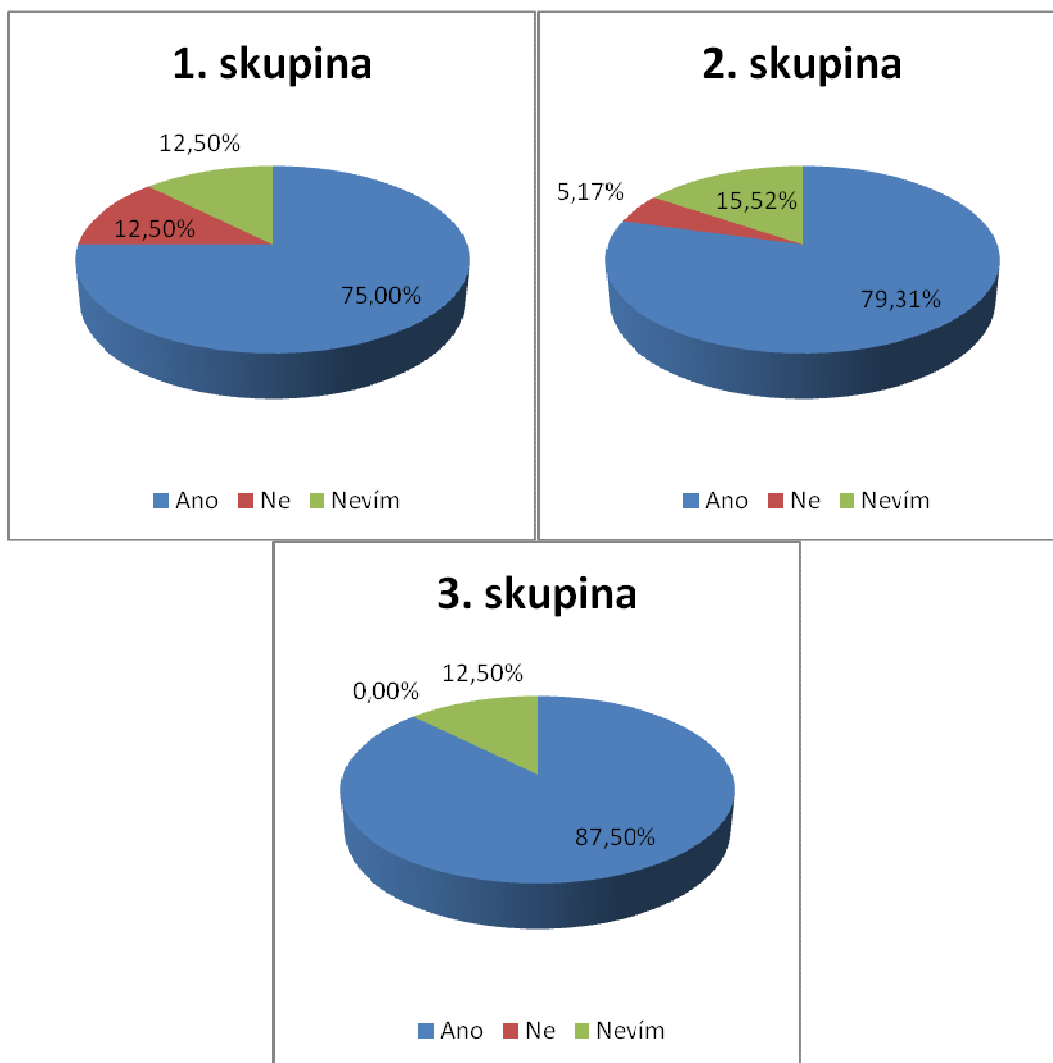
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Na tuto otázku respondenti odpovídali podle svých zkušeností a odpověděli ano, že byli ovlivněni proti druhému rodiči. V 1. skupině 16 respondentů, tj. 50% takto odpovědělo, v 2. skupině stejně odpovědělo 32 respondentů, tj. 55,17 % a ve 3. skupině 14 respondentů, tj. 43,75 %.

23. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Grafy 14. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 25. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?

odpověď	1. skupina 21 a méně let		2. skupina 22 – 45 let		3. skupina 46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
	Ano	24	75	46	79,31	28
Ne	4	12,5	3	5,17	0	0
Nevím	4	12,5	9	15,52	4	12,5

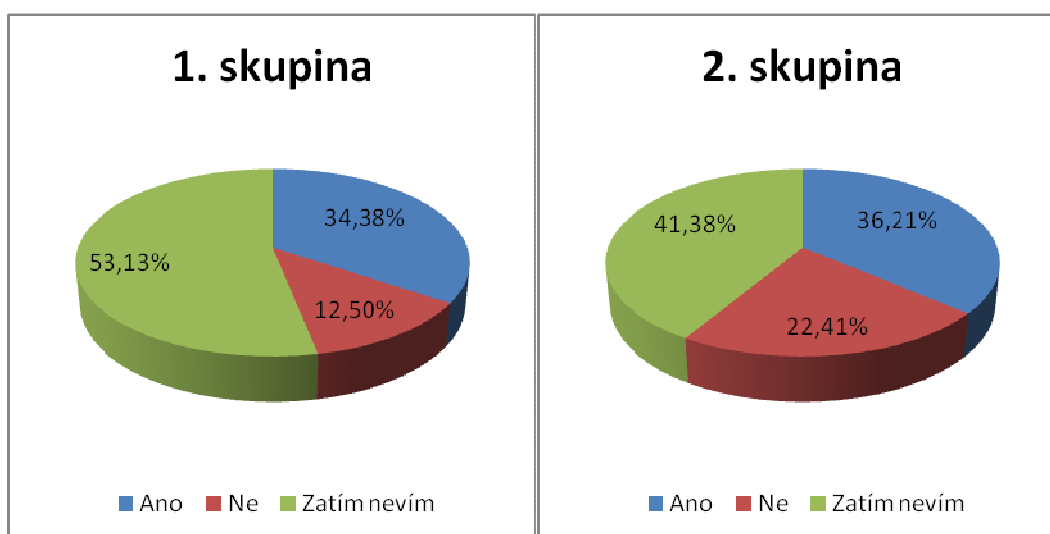
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

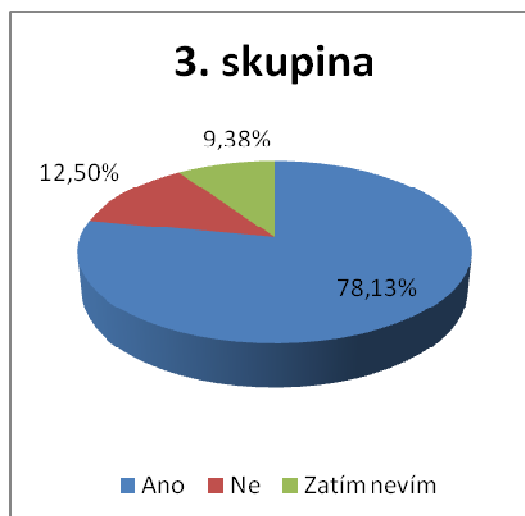
Odpověď na tuto otázku je jednoznačná. Všechny věkové skupiny se domnívají, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě. 1. skupina odpověděla 24 hlasy respondentů, tj. 75 %, 2. skupina 46 respondentů, tj. 79,31 % a 3. skupina 28 respondentů, tj. 87,5 %.

24. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Zatím nevím

Grafy 15. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?

Grafy 16. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 26. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet respon- dentů	%	počet respon- dentů	%	počet re- spondentů	%
Ano	11	34,38	21	36,21	25	78,13
Ne	4	12,5	13	22,41	4	12,5
Zatím nevím	17	53,13	24	41,38	3	9,38

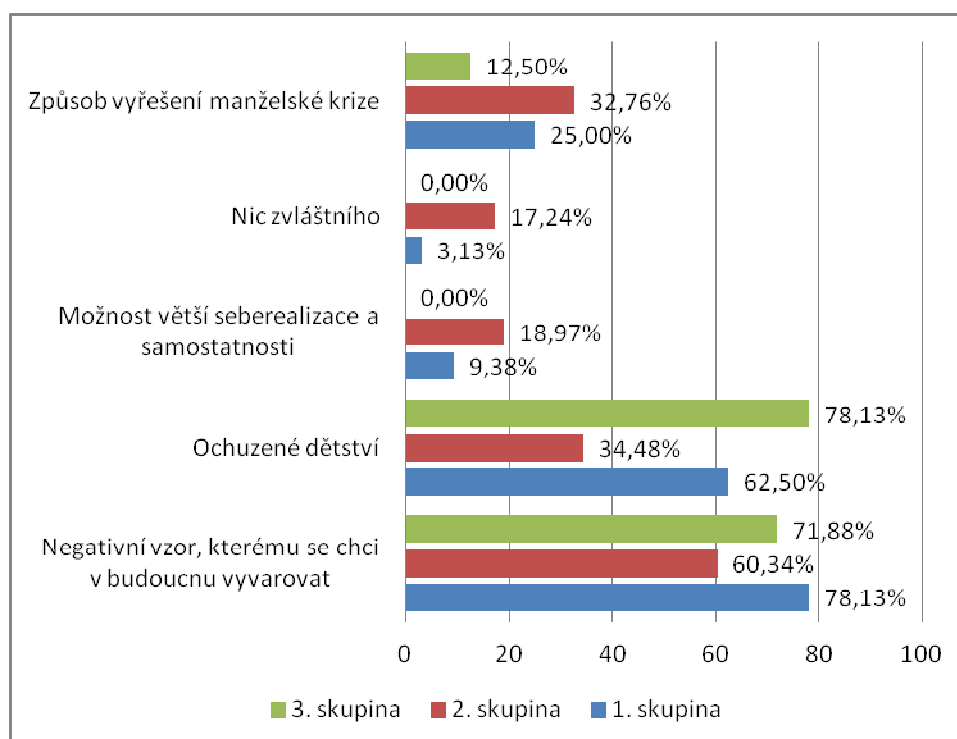
[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

V 1. věkové skupině odpovědělo „zatím nevím“ 17 respondentů, tj. 53,13 %, jelikož zatím nezaložila vlastní rodinu. Ve 2. skupině respondenti taktéž odpověděli stejnou odpovědí jako skupina 1., a to 24 hlasy respondentů, tj. 41,38 %. Z toho se dá usoudit, že v této věkové skupině více respondentů má věk blíže věkové hranice 22 let. Dá se předpokládat, že respondenti 3. věkové skupiny již mají založenou rodinu a odpověděli 25 hlasy, tj. 78,13 %, že ano, že rozvod rodičů je poznamenal při založení jejich vlastní rodiny.

25. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?

- a) Negativní vzor, kterému se chci v budoucnu vyvarovat
- b) Ochuzené dětství
- c) Možnost větší seberealizace a samostatnosti
- d) Nic zvláštního
- e) Způsob vyřešení manželské krize

Graf 13. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 27. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Negativní vzor, kterému se chci v budoucnu vyvarovat	25	78,13	35	60,34	23	71,88
Ochuzené dětství	20	62,5	20	34,48	25	78,13
Možnost větší sebe-realizace a samostatnosti	3	9,38	11	18,97	0	0
Nic zvláštního	1	3,13	1	17,24	0	0
Způsob vyřešení manželské krize	8	25	19	32,76	4	12,5

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

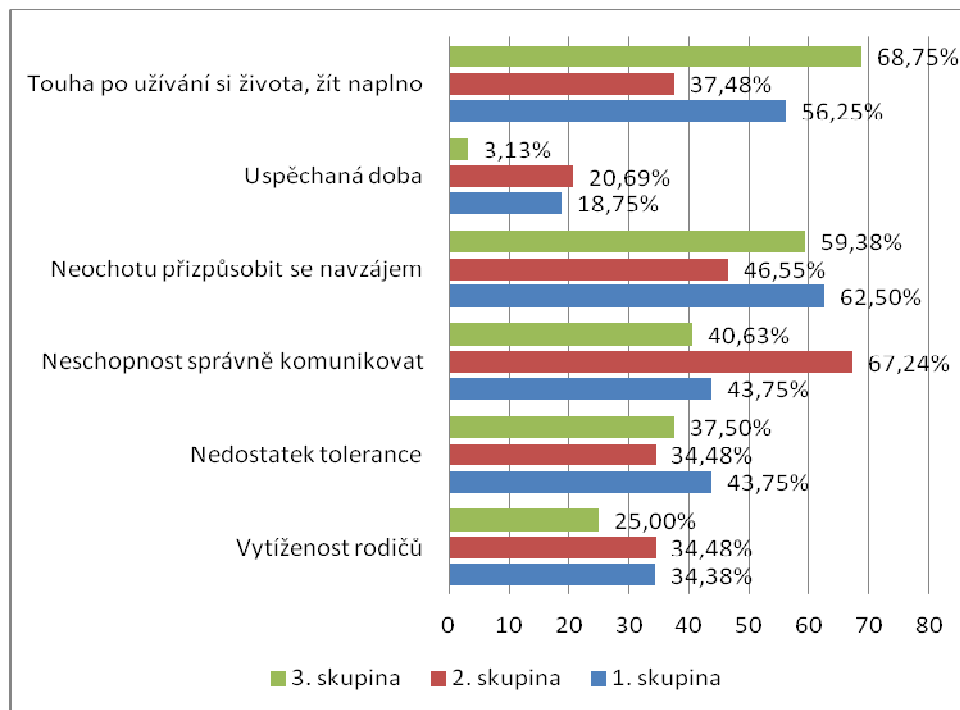
Na tuhle otázku respondenti 1. a 2. skupiny odpověděli, že v rozvodu spatřují negativní vzor, kterému se chtějí v budoucnu vyvarovat. 1. skupině 25 respondentů, tj. 78,13 %, ve 2. skupině 35 respondentů, tj. 60,34 %. 3. skupina se na položenou otázku v dotazníku dívala již s větším časovým odstupem. 25 respondentů, tj. 78,13 % odpovědělo, že mělo ochuzené dětství. Z toho vyplývá, že negativní pocity z dětství přetrvávají až do dospělého věku.

26. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?

- a) Vytíženost rodičů
- b) Nedostatek tolerance
- c) Neschopnost správně komunikovat
- d) Neochotu přizpůsobit se navzájem
- e) Uspěchaná doba

f) Touha po užívání si života, žít naplno

Graf 14. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tabulka 28. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?

odpověď	1. skupina		2. skupina		3. skupina	
	21 a méně let		22 – 45 let		46 a více let	
	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%	počet re-spondentů	%
Vytíženost rodičů	11	34,38	20	34,48	25	25
Nedostatek tolerance	14	43,75	20	34,48	12	37,5
Neschopnost správně komunikovat	14	43,75	39	67,24	13	40,63
Neochotu přizpůsobit se navzájem	20	62,5	27	46,55	19	59,38
Uspěchaná doba	6	18,75	12	20,69	1	3,13
Touha po užívání si života, žít napl-	18	56,25	22	37,48	22	68,75

[Zdroj: Vlastní průzkum, provedený v březnu 2012]

Tato otázka poskytovala respondentovi větší možnost odpovědí. Jak je z grafu zřejmé, každá skupina respondentů odpověděla různě. V 1. skupině 20 respondentů, tj. 60,50 % odpovědělo, že nejzávažnější příčina nestability rodiny v dnešní době je neochota přizpůsobit se navzájem. Ve 2. skupině 39 respondentů, tj. 67,24 % označilo odpověď „neschopnost správně komunikovat“. Ve 3. věkové skupině 25 respondentů, tj. 25 %, vidí nejzávažnější příčinu nestability dnešní rodiny ve vytíženosti rodičů.

6 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PROVEDENÉHO VÝZKUMU

Výzkumná otázka č. 1 – platí, že u 1. skupiny respondentů se strach a nejistota projevovala méně, než ve skupině 2 a 3 a současně více respondentů z 1. skupiny pocíťovalo rozvod jako úlevu, případně tento stav byl jim lhostejný?

Pro ověření výzkumné otázky č. 1 jsem formulovala otázku v dotazníku č. 7.

Závěr: výzkumná otázka č. 1 se nepotvrdila. Ve všech věkových skupinách, strach a nejistota z toho co bude, byla nejčtenější odpovědí. *U 1. skupiny jsem očekávala, že z celé skupiny, více respondentů označí odpověď, že pocíťovalo rozvod jako úlevu, případně jim byl tento stav lhostejný, protože v dnešní době se rozvod stává již zcela běžnou situací. Z celkového počtu 40 respondentů v 1. věkové skupině byl jen pro tři respondenty úlevou, tři respondenti rozvod rodičů neřešili. Z uvedených dat je patrné, že i dětem dnešní generace není lhostejné, že budou žít v neúplné rodině.*

Výzkumná otázka č. 2 - je pravda, že 3. skupině respondentů dávalo okolí i vrstevníci najevo, že ví o rozvodu jejich rodičů a více jak 50% respondentů se stydělo za situaci v rodině a tyto pocity a zjištění jsou výraznější pro 3. skupinu oproti 1. a 2. skupině?

Po zjištění výsledků z otázky č. 11 jsem zjistila, že ve 3. skupině vrstevníci dávali respondentům najevo rozvod jejich rodičů. Otázka č. 9 potvrdila, že respondenti se nesvěřovali nikomu z důvodů, že se styděli.

Závěr: výzkumná otázka č. 2 se potvrdila. Z výsledků v tabulce i z grafů je zřejmé, že okolí a vrstevníci nejvíce dávali najevo rozvod rodičů 3. věkové skupině a podle odpovědí z otázky č. 9 jsem zjistila, že nejvíce postihnuta byla 3. věková skupina, poněvadž více jak polovina respondentů se stydělo za situaci ve své rodině. Pro děti z 3. věkové skupiny byl rozvod rodičů těžší, než pro děti v pozdější a současné době, reakce okolí a vrstevníků odpovídala značně konzervativním názorům, které byly v této době běžné.

Výzkumná otázka č. 3 – platí, že většina respondentů nevyhledávala odbornou pomoc a výrazněji se tento fakt projevil ve 3. skupině, o něco méně ve 2. a 1. skupině?

Pro ověření této výzkumné otázky jsem formulovala otázku v dotazníku č. 13 a předpokládala jsem, že 3. skupina jednoznačně odpoví ne, neznám, protože v té době, kdy tato věko-

vá skupina respondentů se vyrovnávala se situací rozvodu rodičů, nepůsobili na školách školní psychologové. Např. pedagogicko-psychologické centra vznikala v 80. letech.

Závěr: výzkumná otázka č. 3 se potvrdila. 3. věková skupina odpověděla ne, neznám/neznal z důvodů uvedených výše. Ve 2. věkové skupině respondenti stejným poměrem označili odpověď, že znají/znali, ale nevyhledali pomoc a neznají/neznali pomoc. I když z respondentů 1. věkové skupiny odbornou pomoc zná více jak polovina, přesto ji nevyužili. Dalších 40,63 % respondentů v této věkové skupině odbornou pomoc nezná. Z tohoto dílčího výsledku je zřejmá chyba a nesystémový přístup institutu péče o dítě, což překvapuje zejména u mladší generace respondentů. Nedostatečná pomoc společnosti dětem hlavně bezprostředně po rozvodu rodičů je málo pochopitelná, hlavně z pohledu neustále rostoucího počtu rozvodů.

Výzkumná otázka č. 4 – je pravda, že informaci o možnosti školního psychologa se k dětem z rozvedených rodin běžně nedostanou?

Na odpověď této výzkumné otázky jsem využila data z otázky v dotazníku č. 13, kdy respondenti 1. skupiny, u které jsem předpokládala, že více znají a využívají odbornou pomoc, odpověděli v 50 %, že znají pomoc, ale nevyužili, a 40,63 % respondentů z cílové skupiny odbornou pomoc nezná.

Závěr: výzkumná otázka č. 4 se potvrdila. I když vybraný počet respondentů byl jen minimální vzorek z celé populace, je třeba se vážně zamyslet nad těmito výsledky. Z dílčího výsledku výzkumu vyplývá, že není dostatečná propagace služeb psychologa a využití těchto služeb je spíše formální. Z uvedeného vyplývá nesystematičnost (neadekvátní začlenění této služby do systému péče o dítě). Služby školního psychologa jsou iniciovány učiteli a to hlavně u dětí, které neprospívají nebo jsou nezvladatelné. Problém pomoci dětem z rozvedených rodin je tak otevřený.

Výzkumná otázka č. 5 – platí, že rozvod rodičů nejvíce ovlivní budoucnost dětí a jejich osobní život i založení vlastní rodiny respondentů 3. skupiny, méně 2. a 1. skupiny?

Pro zjištění výzkumné otázky jsem zařadila do dotazníku otázku č. 23 a 24.

Závěr: výzkumná otázka č. 5 se potvrdila.

Odpověď na tuto otázku je jednoznačná. Všechny věkové skupiny se domnívají, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě. Z výsledků lze usoudit, že v 2. věkové skupině více respondentů se věkem blíží věkové hranici 22 let a tudíž ještě nezaložili vlastní rodinu. U 3. věkové skupiny se dá předpokládat, že respondenti již rodinu mají založenou. Jednoznačně odpověděli, že rozvod rodičů jich poznamenal při založení jejich vlastní rodiny. I takto formulované odpovědi potvrzují potřebu větší systémové odborné péče psychologa a výchovných pracovníků (učitelů).

Jednoznačně odpověděli, že rozvod rodičů jich poznamenal při založení jejich vlastní rodiny.

HYPOTÉZA I.

H_A – je statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.

H₀ – není statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.

Test dobré shody chí-kvadrát**Tabulka 29. Chí-kvadrát H1**

	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
22 – 45 let	21	16,5	4,5	20,25	1,22
46 a více let	12	16,5	-4,5	20,25	1,22
X²	33	33			2,44

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$ a stupeň volnosti $1 = 3,841$.

$X^2 = 2,44$ je ukazatel rozdílu mezi pozorovanou a očekávanou četností.

Vypočtená hodnota X^2 menší než tabulková hodnota pro danou hladinu významnosti a stupeň volnosti.

Závěr: Výpočtem chí-kvadrátu **nebylo prokázáno, že byl statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.**

Hypotéza nebyla potvrzena.

Detaily výpočtu viz příloha II – výpočet hypotéz

HYPOTÉZA II.

HA - je statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 - 12 let a 13 – 15 let.

H0 – není statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 – 12 let a 13 – 15 let.

Tabulka 30 a. Chí-kvadrát H2

21 a méně let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	21	18,5	2,5	6,25	0,34
13 – 15 let	10	4	6	36	9,00
X²					9,34

Tabulka 30 b. Chí-kvadrát H2

22 – 45 let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	36	32,3	3,7	13,69	0,42
13 – 15 let	18	21,7	-3,7	13,69	0,63
X²					1,05

Tabulka 30 c. Chí-kvadrát H2

46 a více let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	13	19,2	-6,2	38,44	2,0
13 – 15 let	19	12,9	6,1	37,21	2,9
χ^2					4,9

χ^2 celkem = 9,34 + 1,05 + 4,9 = **15,29**

$\chi^2 = 15,29$ je ukazatel rozdílu mezi pozorovanou a očekávanou četností.

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$ a stupeň volnosti $2 = 5,991$.

Vypočítaná hodnota $\chi^2 = 15,29$ je větší než kritická hodnota 5,991. Hodnota chí-kvadrátu 15,29 je větší než kritická hodnota 5,991 a proto nepřijímáme nulovou hypotézu.

Závěr: Výpočtem chí-kvadrátu bylo prokázáno, že je statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 – 12 let a 13 – 15 let. Hypotéza byla potvrzena.

Detaily výpočtu viz příloha II – výpočet hypotéz

6.1 ZÁVĚRY STANOVENÝCH DOPORUČENÍ

Závěry k jednotlivým výzkumným otázkám jsou popsány v předchozí kapitole 6.0.

Doporučuji zabývat se závěry zejména výzkumných otázek č. 3, č. 4 a č. 5, které jednoznačně prokazují nedostatečnou péči odborníků o děti z rozvedených rodin. Cílem doporučení je zlepšit tento stav.

Komu je péče určena:

Zejména dětem ve školním věku, přiměřeně i pro pubescenty do cca 18 let.

Popis problému:

Důvodem pro zavedení systémové pomoci je rostoucí počet dětí z rozvedených rodin, viz statistické informace v závěru teoretické části. Po rozvodu rodičů jsou děti (zejména v základní škole) vystaveni stresům, kromě chybějícího rodiče se musí vypořádat s dotazy a mnohdy úsměšky velkého množství spolužáků. Musí řešit problémy s nedostatkem financování mimoškolních aktivit, problémy s návštěvou druhého rodiče, problémy s rodinnými oslavami a setkání s příbuznými druhého rodiče atd.

Kritické období, cílená péče:

Za kritické období po rozvodu považují zejména období bezprostředně po rozvodu a následně první rok.

Doporučení:

D1: Pomoc psychologa navrhuji zajišťovat již v průběhu rozvodového řízení, rozsudek ve výrokové části musí obsahovat povinnost rodiče zajistit odbornou pomoc školního psychologa pro tuto skupinu dětí. Psycholog na základě pohovoru s dítětem stanoví potřebu a frekvenci dalších konzultací.

D2: Rodiče musí absolvovat společně pohovor s psychologem ohledně zmírnění dopadů rozvodu na dítě (konzultace platí navrhovatel, pohovor musí mít stanovená pravidla a obsah-sestaví odborníci, doplní psycholog dle vlastního uvážení), poučení jak se k dítěti chovat.

D3: Rodiče musí mít povinnost oznámit zamýšlený rozvod dítěti společně v průběhu řízení, ještě před výrokem soudu. Současně musí společně sdělit dítěti, jak se změní vztahy a režim rodiny, kdy a jak se bude odloučený rodič věnovat dítěti a jaké další dopady na rodinu a zejména na dítě bude rozvod mít-podmínka před vynesemím rozsudku.

D4: Po rozvodu oba rodiče navštíví školu a citlivě oznámí třídnímu pedagogovi, že z důvodu rozvodu může nastat u dítěte změna chování a požádá jej o spolupráci. Pedagog bude informovat oba rodiče o případných změnách chování dítěte (internet, mimořádná schůzka ve škole).

D5: Vzhledem k rostoucímu počtu rozvodů zahrnout do průběžného vzdělávání pedagogů problematiku chování dětí po rozvodu a způsobu jejich nevhodnějšího vedení.

ZÁVĚR

S postupnými společensko-ekonomickými změnami postupně dochází k proměně rodiny a zároveň i rodičovských rolí. Prohlubují se sociální rozdíly, rodiče tráví hodně času prací, někteří naopak práci nemají, roste počet workoholiků, alkoholiků a kompenzace stresů může vyústit do mimomanželských vztahů, které následně rozvrátí původní bezproblémovou rodinu. Většina rodičů chce své děti vychovávat s cílem poskytnutí všech dostupných možností k jejich vývoji. Základní potřeby dětí se nemění i přes všechny společenské i sociální změny. Pokud dojde z nejrůznějších důvodů k rozpadu rodiny a následnému selhání rodičů, kteří se nedokážou v klidu a s důstojností rozejít a dítě vyloučit ze svých sporů, vede to vždy k poškození zdravého vývoje dítěte.

Pro všechny děti je odchod jednoho rodiče od rodiny velmi smutným a skličujícím zážitkem. První týdny i měsíce poté, co jeden rodič opustí rodinu, reakce dětí jsou rozdílné a u všech jsou patrné určité negativní reakce. Zajisté po celý život zůstanou dětmi rozvedených rodičů. V budoucnu se však objeví problém při každé rodinné události: narozeniny, svatba, promoce, kdy se schází celá rodina. Pokud rozvedené páry spolu špatně komunikují, nebo vůbec, bude to pro děti velmi složitá situace, která mnohdy bude vyžadovat i bolestivou volbu mezi jedním z rodičů. V teoretické části jsem prezentovala názory odborníků na rodinu, na rozvod a soustředila jsem se na názory teoretiků, zejména na dopady rozvodů na děti.

Položila jsem si proto několik otázek, kterými se zabývám v praktické části bakalářské práce. Jaké stopy zanechá rozvod rodičů na dětech? Jsou to trvalé stopy v životě dětí, kdy se s tím vyrovnají? A jaké měli pocity po rozvodu rodičů? Kdo a jak jim pomohl? Je společnost připravena těmto dětem pomoci? Na to jsem dostala ve svém výzkumu odpovědi, které jsem vyhodnotila a následně zformulovala doporučení.

Zajímavým zjištěním je skutečnost, že i přes rozdílnost generačního věkového rozdílu mých respondentů (zabývala jsem se napříč třemi generacemi) a časového odstupu, všichni respondenti nejvíce pociťovali smutek, prázdnotu, lítost, obavy z budoucnosti.

Pro nejstarší generaci respondentů byl rozvod rodičů, co se týká reakce okolí a vrstevníků, těžší z důvodů, že rozvod v té době byl pro většinu společnosti něco nepřijatelného, nemorálního. Více jak polovina respondentů této věkové skupiny se stydělo za situaci ve své rodině.

V dnešní době je rozvod (bohužel) již zcela běžným aktem ve společnosti, a přesto pro většinu mých respondentů nejmladší věkové skupiny nepředstavoval úlevu, ani jim tento stav nebyl lhostejný. Většina z nich ještě nezaložila vlastní rodinu a rozvod rodičů je natolik zásáhl, že se domnívají, že negativně ovlivní jejich budoucnost v osobním životě. Podle výzkumu i dětem dnešní generace není úplně lhostejné, že budou žít v neúplné rodině.

Po vyhodnocení výzkumných otázek a hypotéz se mi podařilo potvrdit, že rozvod rodičů má velké dopady na psychiku dítěte, na jeho vývoj, na budoucí život ve všech generacích a tyto dopady nejsou nějak významně odlišně vnímány respondenty rozdílných věkových generací. Významným zjištěním je skutečnost, že není systémově zajištěna odborná pomoc takto postiženým dětem. Nemůžeme-li zabránit vysokému počtu rozvodů a jejich stálému růstu, zajistíme aspoň pomoc jejich hlavním obětem-dětem.

Svůj závěr bych chtěla zakončit citací. „ *Jako červená nit se táhne knihou myšlenka, že dva rodiče jsou lepší než jeden, a to i když žijí odděleně a pro dítě je životní výhodou, jsou-li mu po rozvodu oba rodiče zachováni a když si také oba zachovají vědomí svého rodičovství*“ (Warshak, 1992, s. 229).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATKINSON, Rita L, 2003. *Psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-640-3.
- [2] BERGER, Maurice a GRAVILLON, 2011. *Když se rodiče rozvádějí: Jak pochopit cítění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-843-2.
- [3] BLECHOVÁ, Zdena, 2003. *Partnerské vztahy*. Olomouc: Fontána. ISBN 80-7336-064-0.
- [4] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [6] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1989. ISBN 80-7203-124-4.
- [7] HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993.
- [8] HENDL, Jan, 2004. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-820-1.
- [9] HORT, Vladimír, et al., 2000. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Portál s. r. o., 2000. ISBN 80-7178-472-9.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [11] KATRŇÁK, Tomáš, 2011. *Rodiče, děti a jejich problémy: sociologické proměny podoby české rodiny*. Praha: © Sdružení linka bezpečí. ISBN 978-80-904920-1-1. Dostupné z: http://www.linkabezpeci.cz/data/articles/down_589.pdf
- [12] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [13] KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2001. *Neurotické a emoční poruchy: In Psychodiagnostika dětí dospívajících*. Praha: Portál. ISBN 80-7187-545-8.
- [14] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 1997. *Jak zvládat depresi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-349-9.
- [15] MAŇÁK, Josef, 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.
- [16] MASÁKOVÁ, Václava, 2011. *Psychologický pohled na vývoj rodiny a potřeby dětí*. Praha: Sdružení Linka bezpečí. ISBN 978-80904920-1-1.

- [17] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1992. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha: H&H. ISBN 80-85467-53-4.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1994. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén. ISBN 80-85824-06-X.
- [19] MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 80-86429-05-9.
- [20] NAKONEČNÝ, Milan, 2000. *Lidské emoce*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0763-6.
- [21] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2005. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [22] POCHÁZKOVÁ, Jana, 2011. *Rodiče, děti a jejich problémy: porozvodová péče o děti*. Praha: © Sdružení linka bezpečí. ISBN 978-80-904920-1-1. Dostupné z: http://www.linkabezpeci.cz/data/articles/down_589.pdf
- [23] ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-48-6.
- [24] ŘÍČAN, Pavel, et al., 2006. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1049-5.
- [25] SMITH, Heather, 2004. *Děti a rozvod*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-906-2.
- [26] ŠMOLKA, Petr a Jan MACH, 2008. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-448-9.
- [27] ŠVAŘÍČEK, Roman, et al., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.
- [29] DIDEROT, 1999. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 6 p/r. 1.vyd.* Praha: Diderot. ISBN 80-902-5552-3.
- [30] VYMĚTAL, Jan, 1989. *Psychoterapie: pomoc psychologickými prostředky*. Praha: Horizont. ISBN 80-7012-004-5.
- [31] VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-269-6.

- [32] WARSHAK, Richard A, 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-089-8.
- [33] WARSHAK, Richard A, 2003. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-439-X.

Legislativa:

- [34] ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit 9-4-2012]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>
- [35] ČESKO. Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit 27-3-2012]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/308-91.htm>

Internetové zdroje:

- [36] **Rozvody podle délky trvání manželství v České republice a Zlínském kraji**
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0170PU_KR&&kapitola_id=19

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- H1 Hypotéza první.
H2 Hypotéza druhá.
HA Hypotéza alternativní.
H0 Hypotéza nulová.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Symptomy deprese (Atkinson, 2003).....	37
Obr. 2 Srovnávací tabulka (Gavora, 2000, s. 34).....	40

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1. Rozvody podle délky trvání manželství ve Zlínském kraji.....	24
Tabulka 2. Rozvody podle délky trvání manželství v České republice.....	25
Tabulka 3. Jste: Muž - žena	46
Tabulka 4. Kolik je Vám v současnosti let?.....	46
Tabulka 5. V jaké rodině žijete nebo jste žil/a?	48
Tabulka 6. Pokud, jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod.	49
Tabulka 7. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?.....	51
Tabulka 8. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?.....	53
Tabulka 9. Jaké jste měl/la pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?	54
Tabulka 10. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?	56
Tabulka 11. Pokud jste se nesvěřoval /a nikomu, z jakého důvodu?.....	58
Tabulka 12. Dávalo, Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?	59
Tabulka 13. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníků?.....	60
Tabulka 14. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?	62
Tabulka 15. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí apod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?	64
Tabulka 16. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?.....	65
Tabulka 17. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydleli jste?.....	67
Tabulka 18. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?.....	68
Tabulka 19. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?	70
Tabulka 20. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?	71
Tabulka 21. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?	73
Tabulka 22. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?.....	74
Tabulka 23. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?.....	76
Tabulka 24. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?	77
Tabulka 25. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?	79
Tabulka 26. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?	80
Tabulka 27. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?	82

Tabulka 28. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?	83
Tabulka 29. Chí-kvadrát H1	87
Tabulka 30 a. Chí-kvadrát H2	88
Tabulka 30 b. Chí-kvadrát H2	88
Tabulka 30 c. Chí-kvadrát H2	89
Graf 1. Rozvody podle délky trvání manželství ve Zlínském kraji	25
Graf 2. Rozvody podle délky trvání manželství v České republice	26
Graf 3. Pokud jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod	49
Graf 4. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?	52
Graf 5. Jaké jste měl/la pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?	54
Graf 6. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?	56
Graf 7. Pokud jste se nesvěřoval /a nikomu, z jakého důvodu?	57
Graf 8. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?	61
Graf 9. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?	68
Graf 10. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?	71
Graf 11. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?	74
Graf 12. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?	75
Graf 13. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?	81
Graf 14. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?	83
Grafy 1. Jste: Muž - žena	45
Grafy 2. V jaké rodině žijete nebo jste žil/a?	47
Grafy 3. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?	50
Grafy 3. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?	51
Grafy 4. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?	58
Grafy 4. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?	59
Grafy 5. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníky?	60
Grafy 6. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí apod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?	63
Grafy 7. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?	65

Grafy 8. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydleli jste?	66
Grafy 9. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?	69
Grafy 10. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?	72
Grafy 11. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?	77
Grafy 12. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?	78
Grafy 13. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?	79
Grafy 13. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?	80

SEZNAM PŘÍLOH

PI – otázky

PII – výpočet hypotéz

7 PŘÍLOHA P I: OTÁZKY

Vážená paní, pane, slečno,

Prosím o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na fakultě humanitních studií UTB Tomáše Bati ve Zlíně.

Tématem mé bakalářské práce je: Dopady rozvodu rodičů očima dětí ve třech generacích.

Dotazník je anonymní a bude využit pouze k účelům mé práce. Prosím označte pouze jednu odpověď, která je Vám nejbližší.

Předem děkuji za Váš čas.

Javorová Dana

1. Jste:

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik je Vám v současnosti let?

- a) 21 a méně
- b) 22 - 45
- c) 41 a více

3. V jaké rodině žijete nebo jste žil / a?

- a) Úplné
- b) Neúplné

4. Pokud jste žil/a jen s jedním rodičem uveďte důvod:

- a) Rozvod
- b) Smrt jednoho z rodičů
- c) Otec s námi nikdy nežil
- d) Matka s námi nikdy nežila

Pokud jste označili důvod „smrt“ nebo „jeden z rodičů s námi nikdy nežil“, nepokračujte v dotazníku. **Děkuji Vám za ochotu.**

5. Kolik vám bylo let, když se rodiče rozvedli?

- a) Méně než 10 let
- b) 10 – 15 let
- c) 16 - 20 let

6. Od koho jste se dozvěděl/a o rozvodu rodičů?

- a) Od matky
- b) Od otce
- c) Od kamarádů
- d) Od prarodičů
- e) Od někoho jiného, uveďte od koho: (sourozenec, sousedi, učitelé)

7. Jaké jste měl/a pocity při zjištění, že se rodiče rozvádí?

- a) To nemůže být pravda
- b) Nejistota
- c) Strach z toho co bude
- d) Bylo mně to jedno, neřešil/a jsem to
- e) Byla to úleva (např. tatínek týral matku i děti – spolužačka)

8. Svěřoval /a jste se svými pocity někomu?

- a) Ne, nikomu
- b) Sourozencům
- c) Rodičům
- d) Kamarádům

e) Někomu jinému, uveďte komu:

9. Pokud jste se nesvěřoval /a nikomu, z jakého důvodu?

- a) Styděl/a jsem se
- b) Měl/a jsem strach z okolí?
- c) Z výsměchu kamarádů
- d) Nechtěl/a jsem, aby mě někdo litoval

10. Dávalo Vám okolí najevo, že se Vaši rodiče rozvedli?

- a) **Ano**
- b) **Ne**

11. Zažíval/a jste po rozvodu rodičů pocit stranění se vrstevníky?

- a) **Ano**
- b) **Ne**

12. Jaké byly Vaše pocity? Co jste cítil/a po odchodu jednoho rodiče po rozvodu?

- a) Smutek
- b) Beznaděj
- c) Prázdnotu
- d) Neřešil/la jsem to
- e) Lítost
- f) Úlevu (týraná spolužačka)

13. Znáte/znal/a jste nějakou odbornou pomoc, školního psychologa, linku bezpečí a pod.? Vyhledal/a jste někdy takovou pomoc?

- a) Ne, neznám/neznal
- b) Ano, znám/znal, ale nevyhledal/a jsem ji
- c) Ano, znám/znal, vyhledal/a jsem pomoc

14. Se kterým rodičem jste zůstal/a po rozvodu bydlet?

- a) S matkou
- b) S otcem
- c) Bydlel/a jsem jinde. Uveďte kde:

15. Udržujete kontakt s rodičem, s kterým nebydlíte/,nebydleti jste?

- a) Ano, zcela pravidelně
- b) Ano, ale jen velmi příležitostně
- c) Ne

16. Považujete kontakt s druhým rodičem za dostatečný?

- a) Ano, tak mi to vyhovuje
- b) Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale on nemá zájem
- c) Ne, rád bych se s druhým rodičem vídal častěji, ale matka (otec) s nímž bydlím, si to nepřeje
- d) Nejraděj bych žádný kontakt neudržel

17. Dle Vašeho názoru, kdo měl vinu na rozvodu manželství?

- a) Otec
- b) Matka
- c) Oba

18. Našli si rodiče po rozvodu nového partnera?

- a) Ano, oba
- b) Ne
- c) Jen matka
- d) Jen otec

19. Pokud ano, přijali jste nového partnera rodiče bez větších problémů?

a) Ano

b) Ne

20. Co si myslíte, ve kterém věku dětí se rozvod rodičů nejvíce dotkne?

a) 0 – 5 let

b) 6 - 12 let

c) 13 – 15 let

d) 16 a víc

21. Jaký je Váš názor, se kterým z rodičů by mělo dítě zůstat?

a) S matkou

b) S otcem

c) Rozhodnout se samo, ve kterémkoliv věku

d) Rozhodnout se samo ve vyšším věku

e) Nechat rozhodnutí na správních orgánech

22. Myslíte si, že rodiče během rozvodu a po rozvodu ovlivňují děti proti druhému rodiči?

a) Ano

b) Ne

23. Domníváte se, že rozvod rodičů ovlivní budoucnost dětí v osobním životě?

a) Ano

b) Ne

24. Poznamenal Vás rozvod rodičů při založení vlastní rodiny?

a) Ano

b) Ne

25. Co spatřujete v rozvodu Vašich rodičů?

- a) Negativní vzor, kterému se chci v budoucnu vyvarovat
- b) Ochuzené dětství
- c) Možnost větší seberealizace a samostatnosti
- d) Nic zvláštního
- e) Způsob vyřešení manželské krize

26. Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny v dnešní době?

- a) Vytíženost rodičů
- b) Nedostatek tolerance
- c) Neschopnost správně komunikovat
- d) Neochotu přizpůsobit se navzájem
- e) Uspěchaná doba
- f) Touha po užívání si života, žít naplno

8 PŘÍLOHA P II: VÝPOČET HYPOTÉZ

1) Výpočet hypotézy - H1

HA – je statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.

H0 – není statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.

Test dobré shody chí-kvadrát

Tabulka 30. Chí-kvadrát H1

	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
22 – 45 let	21	16,5	4,5	20,25	1,22
46 a více let	12	16,5	-4,5	20,25	1,22
χ^2	33	33			2,44

$$x_2 = (P-O)^2 / O = (21-16,5)^2 / 16,5 = 1,22$$

$$x_2 = (P-O)^2 / O = (12-16,5)^2 / 16,5 = 1,22$$

$$\text{Celkové } x_2 = 1,22 + 1,22 = 2,44$$

$X_2 = 2,44$ je ukazatel rozdílu mezi pozorovanou a očekávanou četností.

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$ a stupeň volnosti $1 = 3,841$.

Závěr: Výpočtem chí-kvadrátu **nebylo prokázáno, že byl statisticky významný rozdíl v kontaktu s rodiči ve věku respondentů 22 – 45 let a 46 a více let.**

2) Výpočet hypotézy - H2

HA - je statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 -12 let a 13 – 15 let.

H0 – není statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů na děti ve věkové skupině 6 – 12 let a 13 – 15 let.

Test dobré shody chí-kvadrát

Tabulka chí-kvadrátu H2

Tabulka 31a. Chí-kvadrát H2

21 a méně let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	21	18,5	2,5	6,25	0,34
13 – 15 let	10	4	6	36	9,00
χ^2					9,34

Tabulka 31b. Chí-kvadrát H2

22 – 45 let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	36	32,3	3,7	13,69	0,42
13 – 15 let	18	21,7	-3,7	13,69	0,63
χ^2					1,05

Tabulka 31c. Chí-kvadrát H2

46 a více let					
	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	(P – O)	(P – O) ²	(P – O) ² /O
6 – 12 let	13	19,2	-6,2	38,44	2,0
13 – 15 let	19	12,9	6,1	37,21	2,9
χ^2					4,9

Výpočet jednotlivých hodnot podle vzorce $x^2 = (P - O)^2 / O$

Pro P 21 a O (18,5) vychází hodnota - $(21 - 18,5)^2 / 18,5 = 0,34$

Pro P 36 a O (32,3) vychází hodnota - $(36 - 32,3)^2 / 32,3 = 0,42$

Pro P 13 a O (19,2) vychází hodnota - $(13 - 19,2)^2 / 19,2 = 2,0$

Pro P 10 a O (4) vychází hodnota - $(10 - 4)^2 / 4 = 9,0$

Pro P 18 a O (21,7) vychází hodnota - $(18 - 21,7)^2 / 21,7 = 0,63$

Pro P 19 a O (12,9) vychází hodnota - $(19 - 12,9)^2 / 12,9 = 2,9$

Součet vypočítaných jednotlivých hodnot = $0,34 + 0,42 + 2,0 + 9,0 + 0,63 + 2,9 = 15,29$

$X^2 = 15,29$

Výpočet stupňů volnosti

$$f = (r-1) \times (s-1) = (2-1) \times (3-1) = 2$$

kritická hodnota při stupni volnosti 2 a hladině významnosti $\alpha = 0,05 = 5,991$

Hladina významnosti alfa = 0,05 a stupeň volnosti 2 = 5,991.

$X^2 = 15,29$ je ukazatel rozdílu mezi pozorovanou a očekávanou četností.

Vypočítaná hodnota $x^2 = 15,29$ je větší než kritická hodnota 5,991 = 15,29 je větší než kritická hodnota 5,991 a proto nepřijímáme nulovou hypotézu.

Závěr: Výpočtem chí-kvadrátu bylo prokázáno, že je statisticky významný rozdíl při vlivu rozvodu rodičů, na děti ve věkové skupině 6 – 12 let a 13 – 15 let.